ISSN 0235—6368
Дім сад город
8
1992
Дб

Юридичні консультації

Чи повинен я платити за заповіт?

У селі живе моя старенька теща. Якщо вона перепише (заповість) свою хату, яку, до речі, будував і я, усе майно на мене чи на дочку, чи на онуків, то скільки ми повинні платити державі за цей її заповіт?

С. Д. Лучин,
Львівська обл., м. Броди,
вул. Кузнецова, 14/3

З 1 січня 1992 р. набрав чинності Закон України «Про державне мито». Закон визначає основні положення про платників державного мита, які здійснюють у своїх інтересах дії і одержують документи, що мають юридичне значення, у спеціально уповноважених на це установах.

Стаття 1 цього Закону визначає поняття мита. Державне мито — грошовий збір, який стягується в судових та арбітражних органах, органах державного нотаріату, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ України, міських, селищних, сільських Рад народних депутатів та інших органах, передбачених законодавством України, за здійснення ними окремих дій і видачу документів.

Державне мито буває просте і пропорційне. Просте державне мито стягується у твердій сумі, а пропорційне — у процентах до відповідної суми.

Стаття 3 Закону визначає документи та дії, за які стягується державне мито.

Так, за нотаріальні дії, здійснювані державними нотаріальними конторами і міськими, сільськими та селищними Радами народних депутатів, державне мито стягується у таких розмірах:

за засвідчення заповітів — 10 крб;

за видачу свідоцтв про право на спадок на суму:

до 100 крб. — 2 крб.;

понад 100 крб. до 300 крб. — 5 крб.;

понад 300 крб. до 500 крб. — 10 крб.;

понад 500 крб. до 1000 крб. — 3% суми спадку;

понад 1000 крб.:

одному з подружжя, батькам, повнолітнім дітям, онукам, правнукам — 3% суми спадку;

братам, сестрам, діду, бабі — 10% суми спадку;

іншим спадкоємцям — 20% суми спадку.

Від сплати державного мита за видачу свідоцтв про право на спадок звільняються громадяни:

на майно осіб, котрі загинули при захисті колишніх СРСР і Української РСР, у зв'язку з виконанням інших державних або громадських обов'язків чи з виконанням обов'язку громадянина по врятуванню життя людей, охороні громадського порядку і боротьбі із злочинністю, охороні власності громадян або колективної чи державної власності, а також тих, хто загинув або помер внаслідок захворювання, пов'язаного з катастрофою на Чорнобильській АЕС;

на майно осіб, реабілітованих в установленому порядку; на житловий будинок, пай або квартиру у житлово-будівельному кооперативі, квартиру в будинку державного або громадського фонду, якщо вони жили і продовжують жити у цьому будинку, квартирі після смерті спадкодавця;

на житлові будинки у сільській місцевості за умови, що ці громадяни будуть постійно жити у цих будинках і працювати в сільському господарстві;

на майно осіб селянського (фермерського) господарства, якщо вони є членами цього господарства.

Державне мито сплачується по місцю розгляду і оформлення документів і зараховується до місцевого бюджету.

К. О. Тимофеєва,
юрист

Дім сад город 8
1992
Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник — Мліївський НДІ садівництва Лісостепу України ім. Л. П. Симиренка

Зареєстрований Держкомпреси України, серія КП, № 153

Видається з 1989 р.

Про передплату-93

Шановні читачі! Усі ми відчуваємо сьогодні на собі суворі ринкові реалії. Тим паче, що маємо ринок, сказати б, не кращого гатунку. Зростаючі ціни й шалена інфляція не дають можливості завчасно передбачити ту ціну журналові, яка б гарантувала редакції прожитковий мінімум у наступному році, покриття всіх витрат на друкування і розповсюдження «ДСГ». Бо інакше видання збанкрутує, припинить своє існування. Багатих спонсорів не маємо, видаємо журнал за рахунок коштів од реалізації тиражу. Вірніше — тієї частини їх, яка залишається після чималих відрахувань зв'язківцям.

А вони беруть немало. Підрахунки показують, що собівартість одного примірника «ДСГ» становила (у травні 1992 р.) 9 крб. 37 коп., або на 2 крб. 17 коп. більше номінальної вартості журналу (7 крб. 20 коп.). Конкретні затрати на один примірник журналу такі: папір — 2 крб. 10 коп., друкарські — 2 крб. 20 коп., відрахування зв'язківців — 2 крб. 52 коп., оплата праці — 1 крб. 20 коп., відрахування податкової інспекції — 65 коп., гонорар — 10 коп., орендна плата за приміщення, електроенергію, водопостачання та інше — 60 коп.

Ці деталі наводимо для тих, котрі думають, що редакція ставить собі довільну, вигідну для себе ціну журналу. Ні, дорогі друзі, як кажуть, зводимо кінці з кінцями і не більше. Он більшість республіканських громадсько-політичних і літературних журналів уже в цьому році надходять передплатникам по 15 крб. за примірник.

У дев'яносто третьому всі наші витрати принаймні подвояться. Однак, пам'ятаючи про рівень життя, більше 15 крб. за один примірник журналу не можемо брати. І менше не виходить. Принаймні на перше півріччя 1993 р. буде такою ціна «Дому, саду, городу» і його додатків («Наш дім», «Пасіка», «Рибалка»). А далі час покаже.

Але сьогодні нас турбує не стільки ціна журналу (15 крб. тепер невеликі гроші), скільки — знаємо з цьогорічної практики — байдуже, халатне і безвідповідальне ставлення до передплати багатьох поштових відділень республіки. Скільком вони цього року зірвали допередплату своєю неповороткістю! Тож будьте наполегливіші, дорогі передплатники. Знайте, що передплата на «Дім, сад, город» і його додатки йде без обмежень, на будь-які строки. Ніхто журнал не закривав, як дехто дезинформує передплатників, і не закриватиме.

Щасти вам у передплаті та в житті!

РЕДКОЛЕГІЯ

Читачі радять, пропонують, запитують

Почуйте мій голос!

До кого пишу й навіщо — сама не знаю. Але дуже гірко, а жити хочеться. Я знаю, шановний «ДСГ», що в тебе вистачає і своїх клопотів, та й рубрики «Сім'я» ти не маєш, але ти мій друг.

Мені уже за тридцять, маю двох малих діток і, на превеликий жаль, чоловіка. Краще б не мала, було б легше. Бо дуже любить випити. Щоправда, мене не б'є, хоч, коли вип'є, у нього таке бажання з'являється, та не даю приводу і до того ж, як сам каже, руки не здіймаються, бо дуже мене «любить». А мені від такої «любові» страшно. І поплакатись нікому.

Ось тому я і надумала звернутись до тебе, мій друже, може на сторінках твоїх добра людина порадить якусь траву чи зілля, щоб зла не зробила, а хоч трішки допомогла. Або чоловікові горілки не пити, або жінці уваги не звертати, бо виїдає той біль за змарноване життя, за приниження, виїдає усе живе, що залишилося. Я мовчу, скрізь мовчу. А все болить, і не чуєш ні ніг, ні рук, ні голови. Хто порадить, хто допоможе?

Вирішила, що треба мати дачу. Купила хатку. Називається містом, але звичайне село. Тільки маленьке, одна вулиця на 50 дворів, ото і все. Купила торік двох ягняток, овечку й баранчика, та щось нема приплоду, чому — не знаю. А зараз таке ягнятко коштує 300 крб. Поросяток купила недавно, одне зарізала, хоч і невелике. Вже прикипіла душею до свого господарства, але дуже важко. Чоловік не допомагає, а діти малі. Так хочеться мати і курей, щоб м'ясо і яйця були, і качок, і гусей, і індиків. Найдужче хочеться кізку молочну, кролів. І я б усе це доглянула, але де купити, де взяти? За молодняк такі ціни правлять, що не підступишся. Коза облізла на базарі 1000 крб. А за насіння та саджанці — помреш із страху. Ось чому звертаюся до журналу. Адже є такі люди, що мають добру душу. Допоможіть, я вам віддячу. Хто може козу продати, я куплю, але в кредит, бо за один місяць я не зможу дати такі гроші, адже, крім молока, багато ще чого треба. Можливо, хто молодняк продасть, але також в кредит. А може яйця під квочку. В мене є кілька курок, може, якась заквокче.

Зрозумійте мене, я не старчиха, обов'язково віддам і в боргу не залишусь, але не зразу. А їсти хочеться сьогодні, особливо дітям. І я знаю, що є такі люди, котрі полють суниці, а зайві пагони викидають... А мені вони так потрібні. Я й квіти дуже люблю, а землі в мене багато. А що в неї вкинути, майже не маю. Буду дуже вдячна тим, хто мене виручить у складну хвилину, якщо я відправлю цей лист.

З повагою до Вас

К. В. Х.
Сумська обл.

Від редакції. Цей лист, який ви, дорогі друзі, читаєте, ніби й не зовсім відповідає тематиці «ДСГ», але він від нашої читачки й сповнений великої людської щирості і вболівання за долю власну, за майбутнє дітей і, напевно, не тільки своїх, а відтак торкається і долі багатьох нас. Тому ми й вирішили його опублікувати й почути вашу думку. І виконуємо бажання авторки: не подаємо її повної адреси, а ті читачі, котрі захочуть написати К. В. Х. чи чимось допомогти їй, будь ласка, напишіть нам і ми повідомимо вам її адресу. Але не забудьте вкласти конверт для відповіді.

Дякуємо Вам, Петре Іллічу!

«ДСГ» допоміг нам познайомитися з чудовою людиною, Петром Іллічем Кушніром з села Демидівки Жмеринського району Вінницької області, який у № 3 за минулий рік пропонував насіння безкоштовно. І тепер ми з ним обмінюємося насінням рідкісних рослин. Це дуже цікава й безкорислива людина. Пише нам, обіцяє приїхати до нас на станцію.

Ми не могли ніде знайти жодних відомостей про рослину лафант, а Петро Ілліч перегорнув стоси літератури й описав її на двох аркушах. Звичайно, нам було соромно за те, що ми так мало знаємо про природу. Петро Ілліч за професією агроном, сам працював у школі. І через журнал нам дуже хотілося б подякувати такій людині, як Петро Ілліч.

А ще в нас є і запитання до читачів «ДСГ». Ми вирощуємо на науково-дослідних ділянках сою. Але не знаємо, як у домашніх умовах її використовувати. Чули, ніби з неї можна виготовляти лікувальне молоко, але як — не знаємо. Дуже хотілося б на сторінках «ДСГ» прочитати це.

Юннати Звенигородської станції юннатів на Черкащині

Допомога науковця

Більше тридцяти років трудиться на Київській дослідній овоче-картопляній станції (с. Борова Фастівського району Київської області) Микола Андрійович Гуща. Спочатку працював науковим працівником, тепер завідуючий відділом технології та виробництва овочевих культур. Грунтовні знання та великий практичний досвід принесли йому заслужений авторитет серед працівників дослідної станції, сільських трудівників району та всієї області. Жодна нарада з питань виробництва сільськогосподарської продукції не обходиться без активної участі Миколи Андрійовича. Чимало до нього звертається і селян та аматорів-городників з проханням проконсультувати чи допомогти у вирощуванні овочів.

На фото: житель м. Фастова Василь Павлович Бойко одержує консультацію про особливості вирощування городніх культур у Миколи Андрійовича Гущі (на передньому плані).

Фото П. Лук'яненка

Служба взаємодопомоги

Мені уже 15 років, але я дуже маленька й худенька, як першокласниця. Усі мої однокласниці ходять у кіно, на дискотеки, а я сиджу дома й мені дуже сумно.

Можливо, хтось знає якісь народні методи лікування, щоб вирости. Що треба їсти? Може, є трави, які допомагають росту. Напишіть мені, дорогі читачі. Буду вам дуже вдячна.

В. Б.
Тернопільська обл.

Я ще зовсім молода, неодружена, а вже почала сивіти й почуваюся перед своїми однолітками незручно. Та й хлопці та чоловіки поглядають на мене якось скоса й від цього на душі стає незатишно.

Напевно, є якісь народні методи, за допомогою яких можна зупинити сивіння чи відновити уже посивіле волосся. Любі читачі «ДСГ», порадьте, будь ласка, як це зробити, бо препарат для відновлення сивого волосся, який ще так недавно був у магазинах нашої області, зараз, на жаль, ніде не продають. За пораду складатиму найщирішу подяку.

О. П.
Київська обл.

Від редакції. Обоє дівчат просили редакцію опублікувати їхні листи, але адреси не подавати. Якщо ж на їхні ім'я надходитимуть відповіді-поради, пересилати їм.

Ми так і зробили. Водночас ми не лише пересилатимемо нашим кореспонденткам відповіді-поради, які надходитимуть на ці публікації, а й надрукуємо їх у журналі, бо вважаємо, що і в листі В. Б., і в листі О. П. порушено важливі проблеми.

Щедра грядка

Записуйте спостереження

В наш час завдяки шанованим журналам «Дім, сад, город» та «Приусадебное хозяйство», різноманітній літературі, публікаціям у газетах, радіопередачам та телебаченню надходить величезний потік інформації з садівництва й городництва. Пропоную свій багаторічний досвід опрацювання, систематизації та використання цієї інформації у практичній діяльності на землі.

Насамперед про планування городніх робіт. Я переконався, що планування розміщення і строків висіву та висаджування культур з урахуванням власного досвіду та результатів пошуково-інформативної діяльності дає можливість не лише стабільно одержувати високі врожаї, а й раціональніше використовувати вільний час сім'ї.

Для цього щороку на міліметровому папері (а якщо його немає, то на креслярському) я малюю план присадибної ділянки. Позначаю на ньому всі споруди, дерева й кущі, вказуючи дату їхнього висаджування і сорт. Далі визначаю місце кожної культури. Щорічне викреслювання такого плану дає можливість раціонально розміщувати овочеві культури з урахуванням попередників. При цьому користуюсь рекомендаціями, викладеними в книзі В. Д. Давидова «Поради городникам» («Донбас», 1983 р.). Ці дані наведено в таблиці.

Попередники овочевих культур

Культура	Кращі попередники	Допустимі попередники
Капуста	Картопля, огірки, цибуля, горох	Помідори
Помідори, перець, баклажани	Огірки, цибуля, бобові	Капуста
Огірки	Горох, кукурудза, бобові	Картопля, помідори
Цибуля	Картопля, помідори, горох, огірки	Картопля, помідори
Буряки, морква	Огірки, картопля, капуста, кабачки	Помідори, цибуля
Рання картопля	Капуста, огірки, цибуля, бобові	Коренеплоди, кукурудза

На плані зазначаю також дату садіння суниць і навіть дату та місце внесення органічних добрив. Адже давно відомо, що, наприклад, буряки родять добре тоді, коли органіку внести в грунт за кілька років до сівби, тобто під попередники.

Журнали «ДСГ» і «ПХ» я одержую з першого дня їх видання. У палітурній майстерні роблю річні підшивки з твердою обкладинкою. З цупкого паперу зробив трафарет для напису назви журналу і року його видання, який роблю білою нітрофарбою за допомогою поролону.

До речі, журнал «ПХ» наприкінці кожного року або за декілька років друкує тематичний покажчик статей, опублікованих за цей період. Радив би таку інформацію в кінці кожного року давати і журналу «ДСГ».

Протягом багатьох років у великому загальному зошиті веду свої записи. Для кожної культури відвів декілька сторінок, куди й заношу всю інформацію, одержану з різних джерел. У кінці зошита відвів декілька сторінок для довідкової інформації. Тут адреси садівників і городників-аматорів, насіннєвих магазинів; адреси, номери телефонів і розпорядок роботи магазинів, необхідних у присадибному господарстві, які розташовані в нашому місті.

Крім того, завів загальний зошит-щоденник дещо меншого формату. У ньому протягом багатьох років веду облік усіх фінансових витрат і доходів від присадибного господарства. Це дає змогу аналізувати доцільність вирощування тієї чи іншої культури. Головні записи в щоденнику — детальний облік усіх робіт на городі і в саду. На основі багаторічних спостережень легше вибрати найоптимальніші строки вирощування будь-яких культур, планувати не тільки всю роботу, а й відпочинок (відпустку).

Сподіваюся, що мій досвід стане у пригоді читачам журналу.

Ю. Д. Чмир,
м. Львів

Дайкон — гостя здалеку

Придбала у знайомого городника насіння редьки дайкон, однак виростити урожай не вдалося — рослини викинули стрілку і зацвіли. Можливо, невдало вибрала строк сівби? Розкажіть, будь ласка, якої агротехніки потребує дайкон і чим відрізняється від звичайної редьки.

Л. Сташенко,
м. Київ

Серед столових коренеплодів особливо популярні редька та редиска. Якщо поява редиски на столі символізує настання весни, то редьку можна вважати символом приходу негоди, холодних вітрів, снігопадів. Недарма її вживають при кашлі, нежиті, радикуліті та інших простудних захворюваннях, звичайних у цей час.

Стримує часте споживання редьки її специфічний гострий смак і гіркота. Мабуть, тому дедалі більшу увагу овочівників привертають далекосхідні «родичі» цих овочів: китайське лобо і особливо японська редька — дайкон. Слід зауважити, що багато овочівників-аматорів помилково вважають дайкон назвою сорту літньої редьки, насправді ж це окрема культура, що має свої морфобіологічні ознаки, велику кількість сортотипів та сортів і належить до іншого ботанічного різновиду. Чим цінний цей овоч? Насамперед тим, що більшість сортів дайкону відрізняються від своїх європейських родичів високими смаковими якостями коренеплодів. Вони соковитіші, ніжніші, практично позбавлені характерного для редьки гострого смаку. Якщо ж узяти до уваги вищу урожайність (5—10 кг на 1 $м^2$), непогану лежкість (2—3 місяці без значних втрат якості), можливість використовувати в харчуванні плоди як свіжими, так і вареними й солоними, а молоде листя в салатах, то стане зрозумілим великий інтерес, який виник до дайкона останнім часом.

Дайкон так само, як редька і редиска, містить багато солей калію, що виводять з організму зайву воду і кальцій, а також клітковину, пектинові речовини, вітамін С і ферменти, які сприяють кращому травленню їжі. Він має лікувальні властивості, зумовлені наявністю глюкозидів, фітонцидів і специфічних білкових речовин складної структури, котрі стримують ріст бактерій.

З усіх овочевих рослин тільки редька, хрін і дайкон здатні очищати печінку й нирки, в тому числі розчиняти камінці. Але редька і хрін містять дуже багато гірчичних масел, які діють збуджуюче на серцевий м'яз. Ось чому споживати їх у великій кількості, особливо людям похилого віку з серцево-судинними захворюваннями, не рекомендується. Інша справа дайкон, який практично не має гірчичних масел. У себе на батьківщині, в Японії, він — одна з провідних овочевих культур, щороку займає досить значні посівні площі (70 тисяч з 635 тис. га, відведених під усі овочі) і входить до складу щоденного меню кожної японської сім'ї.

Дайкон — досить невибаглива рослина, може рости навіть на важких глинистих грунтах. Але високі врожаї смачних коренеплодів дає на легких, родючих землях. На таких ділянках його і збирати легше, особливо сорти із заглибленими у грунт коренеплодами.

Вирощують дайкон так само, як редьку і ріпу. Насіння висівають у два рядки на грядках шириною 1,2—1,4 м з відстанню між рядками 60—70 см, а між рослинами в рядку 20—25 см (по 2—3 насінини у гніздо). Гнізда роблять спеціальним маркером або просто пальцем на глибину 3—5 см. Рослини починають сходити на 5—7-ий день. Коли на них з'являються перші 1—2 справжніх листочки, їх проріджують, залишаючи у гнізді найкраще розвинуті, а інші виривають або пересаджують в ті гнізда, де насіння не проросло.

В подальшому догляд зводиться до прополювання, двох-трьох просапувань (перше глибоке, а інші — поверхневі) і поливання раз на тиждень.

На родючих грунтах дайкон не підживлюють, але в разі потреби це роблять у фазі одного-двох справжніх листочків, після проріджування. Урожай можна збирати через 40—70 днів (залежно від сорту) у суху погоду. На легких грунтах дайкон виривають за бадилля, а на важких підкопують лопатою або вилами, щоб не поламати довгі, смачні коренеплоди.

Зберігати дайкон треба в поліетиленових пакетах або в ящиках, пересипаючи коренеплоди піском. Добре зберігається він і в підвалі при температурі від 0 до +5°С.

Дайкон не слід висівати в кінці весни або на початку літа, бо тоді він швидко викине стрілку і заквітує. Сприятливі умови для формування коренеплодів створюються у другій половині літа, неабияку роль у цьому відіграє і температурний фактор.

При ранніх строках сівби з пониженими весняними температурами рослини частіше стрілкують. Найкращий урожай він дає тоді, коли його сіють наприкінці червня — на початку липня. У наших умовах виростають коренеплоди масою 3—4 кг. Це, звичайно, не рекорд. У Японії деякі сорти дайкону сягають 20—30 і навіть 40 кг. Цікаво, що на відміну від редьки та редиски, навіть «вистріляні» коренеплоди дайкону залишаються соковитими і зберігають гарний смак. Останній строк сівби, при якому можна ще одержати товарні коренеплоди,— друга половина серпня. Щоправда, в такому випадку вони виростають невеликі, масою 250—300 г.

А. П. Ярошевська

Сорти столових буряків

Чув, що у столових буряках багато пектинів, які сприяють виведенню радіонуклідів. Отже, ці коренеплоди повинні бути на столі у кожного, хто дбає про своє здоров'я. У магазинах мережі «Сортнасінне-овоч» бувають різні сорти столових буряків — Рось, Бордо 237, Хавський, Червона куля. Розкажіть про них докладніше на сторінках «ДСГ».

. Бондар,
Київська обл., м. Вишгород

Рось. Виведений на Сквирській селекційно-дослідній станції методом гібридизації цукрових буряків Білоцерківський однонасінний з сортами столових буряків Незрівнянний 463 і Єгипетський плоский з наступним індивідуальним і масовим добором.

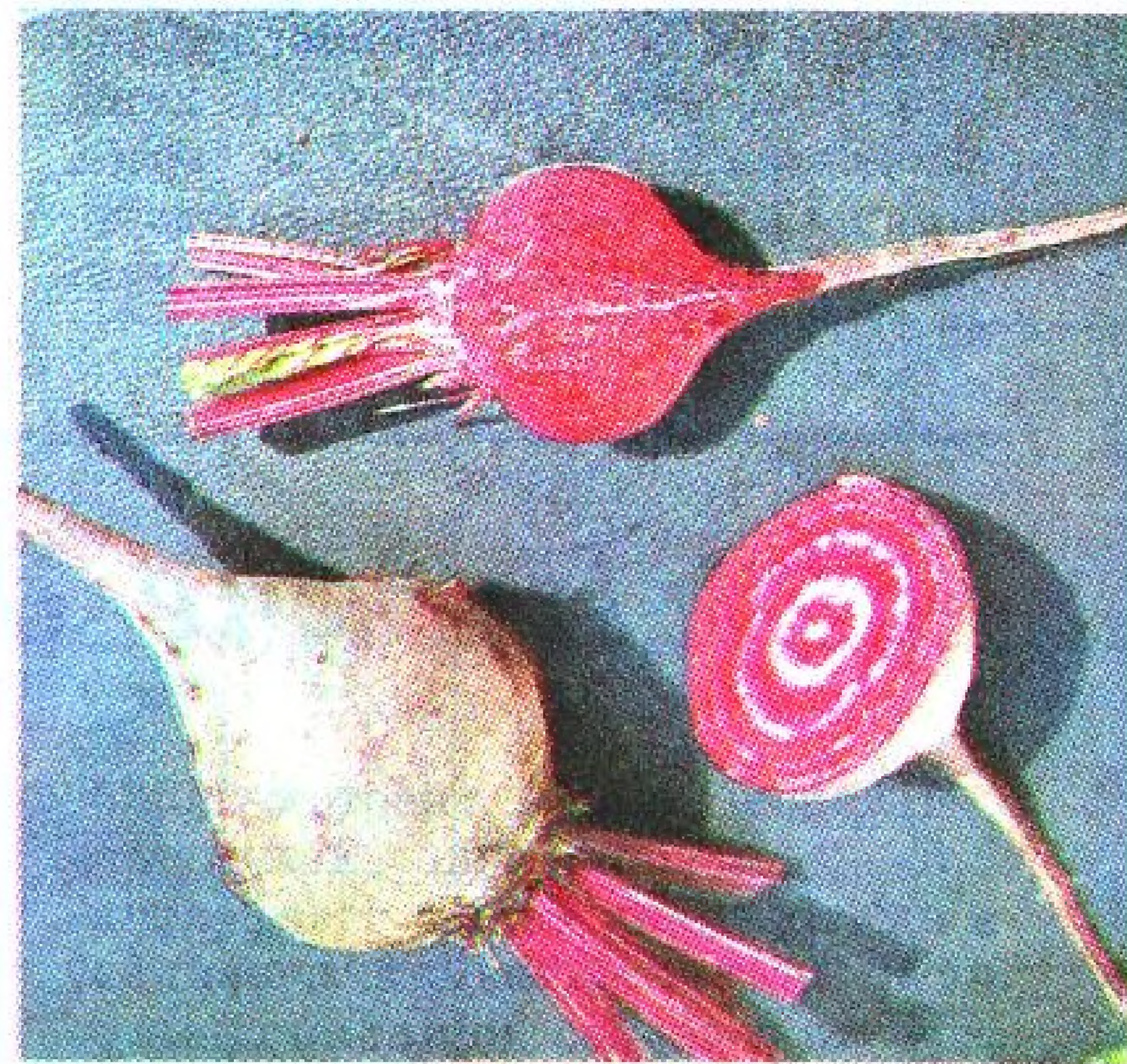
Сорт середньостиглий. Вегетаційний період від появи сходів до технічної стиглості триває в середньому 126 днів. Рослини швидко нарощують коренеплід, а тому сорт використовують для одержання ранньої продукції. Сім'ядолі дрібні, зверху зелені, знизу червоні. Підсім'ядольне коліно темно-червоне. Розетка напівстояча, середнього розміру. Листкова пластинка світло-зелена, черешки рожево-червоні із зеленими смугами. Коренеплід округло-плоский, з гладенькою поверхнею, забарвлення його шкірки темно-червоне. Головка невелика, головний корінець тонкий. М'якуш темно-червоний з бордовим відтінком або червоний з фіолетовим відтінком, соковитий, ніжний, дуже солодкий. Сорт урожайний. За роки випробування на сортодільницях середній урожай товарних коренеплодів становив 415 ц/га, нестандартних — 5,2%, цвітушних рослин — 3,6—4,3%. Коренеплід заглиблюється в грунт наполовину. Середня його маса 278 г. Смакові якості добрі (4,6—5 балів). За даними станції-оригінатора, вміст сухої речовини у коренеплодах 17,6—19,8%, цукру — 12,6—13,7%. Сорт однонасінний, не потребує проріджування рослин. Норма висіву насіння першого класу — 8—10 кг/га.

Буряки сорту «Рось».

Червона куля. Виведений у Польщі. Сім'ядолі маленькі, зелені, з антоціановим забарвленням. Підсім'ядольне колінце інтенсивно червоне. Листки зелені з антоціановим забарвленням, листкова пластинка невелика, видовжено-трикутна, темно-зеленого кольору. Черешки короткі, інтенсивно червоні із зеленими прожилками. Листкова розетка невелика, напівстояча. Коренеплід темно-червоного забарвлення, округлої і округло-овальної форми, головка невеличка. Поверхня гладенька, головний корінець тонкий, коренеплід заглиблюється в землю наполовину. М'якуш темно-червоного кольору з бордовим відтінком, солодкий, ніжний, без кілець. Маса коренеплоду вирівняна — 274—299 г, тобто на 22 г менша, ніж у сорту Бордо 237. Смакові якості — 4,5 бала. Вміст сухої речовини 13,6%, загального цукру — 8,9%. Сорт ранньостиглий. Вегетаційний період від масових сходів до технічної стиглості — 106 днів. Уражується церкоспорозом так само, як і сорт Бордо 237. Транспортабельний, лежкий, придатний як для споживання у свіжому вигляді, так і для консервної промисловості. За роки випробування в Київській області зібрано товарних коренеплодів 716 ц/га — на рівні сорту Бордо 237 та на 97 ц/га більше від сорту Носівський плоский.

Буряки сорту Червона куля.

І. І. Снігир,
В. П. Роєнко

Ходімте в сад

Урожайна Рікса

Останнім часом дедалі більшої популярності серед садівників-аматорів набувають ремонтантні сорти суниці. Серед них я свій вибір зупинив на сорті Рікса, який плодоносить протягом п'яти місяців і дає урожай аж до настання морозів.

Привертає увагу Рікса ще й своєю декоративністю, особливо коли вирощувати її на шпалері. Якщо на рослині залишити всі флянці і підняти їх на шпалеру, то урожай буде незначний, бо всі вони живитимуться від материнського куща, який не в змозі забезпечити їх достатньою кількістю поживних речовин. Але досить залишити лише 3—4 флянці, урожай зросте вдвічі. Сунична ділянка матиме все літо казковий вигляд: білий від цвіту і червоний від ягід.

Рікса щедро родить на добре освітлених ділянках. Садити її можна як восени, так і весною, пам'ятаючи, що рости і плодоносити вона буде 5—6 років. Тому перед садінням грунт слід вдосталь заправити добривами. Крім органічних, я вношу на 1 $м^2$ ще 100 г фосфорно-калійних добрив та літрову банку деревного попелу. Оскільки ремонтантні сорти плодоносять все літо, їх треба більше поливати і підживлювати. Але і надлишок вологи шкідливий.

Щоб подовжити період плодоношення, я ладнаю каркас і накриваю суничник прозорою поліетиленовою плівкою. Навесні це роблю, як тільки-но зійде сніг, що прискорює достигання ягід на 15—25 днів, а восени — наприкінці вересня.

Плівкове накриття не тільки прискорює достигання ягід, а й сприяє збільшенню урожайності. У період цвітіння в денні години плівку трохи відкриваю для провітрювання та доступу комах до квітів.

Ягоди Рікси середніх розмірів, видовжені, червоного кольору, солодкі, за смаком нагадують лісові суниці.

Усе літо кущі Рікси цвітуть і плодоносять, тому застосовувати проти хвороб і шкідників хімічні препарати неприпустимо. В цей час обприскую рослини розчином марганцівки (2 г на 10 л води) та харчової соди (50—60 г на 10 л води), а також біологічним препаратом перипланом. До складу його входять живі бактерії, які пригнічують збудників фітофторозу на картоплі та помідорах, різних гнилей на овочевих, зернових і ягідних культурах, у тому числі і на суниці. Периплан зовсім нешкідливий для людей, тварин та бджіл. Хімічні препарати застосовую лише рано навесні: відразу після того, як зійде сніг, очищаю суничник від сухого листя і обприскую розчином нітрафену (200 г на 10 л води).

Догляд в подальшому полягає в розпушуванні грунту, виполюванні бур'янів, підживленнях, поливах і мульчуванні. Після закінчення усіх весняних робіт на садовій ділянці покриваю міжряддя суниці 5-сантиметровим шаром спеціальної мульчі з соломи, опалого листя, рослинних решток, попелу, дрібного шлаку з кам'яного вугілля. Для приготування мульчі все перелічене перемішую, додаючи на 1 $м^3$ 1 кг азотного добрива та 1 л сірчаної кислоти, складаю в купу і накриваю, періодично зволожую. За літо разів два перелопачую і отримую необхідну мульчу. Мульчування міжрядь допомагає зберегти грунтову вологу, сприяє кращому вбиранню дощової води, поліпшує тепловий режим грунту і збагачує його на поживні елементи.

Часто доводилось бачити як садівники згрібають і спалюють опале листя, забруднюючи повітря, чим завдають шкоди навколишньому середовищу. Тим часом краще було б листя закомпостувати і мати користь.

У народній медицині, крім ягід суниці, застосовують листки з суцвіттями і кореневищами, як протизапальний і в'яжучий засіб, а також при відкладанні солей, подагрі, захворюванні печінки і нирок. Для виготовлення лікувальної сировини зрізують розетки кущів з суцвіттями й кореневищами і висушують в затіненому місці.

І. Д. Масльон,
349315, Луганська обл.,
м. Красний Луч,
вул. Переверзєва, 117

Нижче дерево — кращий плід

Плодові дерева висотою понад 3,5—4 м поки що домінують в аматорських садах. Неефективність їх вирощування очевидна, тому такі дерева доцільно знижувати. Це сприятиме активній життєдіяльності внутрішньої частини крони, підвищить продуктивність дерев переважно за рахунок поліпшення товарних і споживчих якостей плодів, полегшить догляд за ними, збільшить ефективність застосовуваних агрозаходів, певною мірою зросте можливість використання міжрядь під інші культури.

У наших дослідженнях зниження дерев яблуні сортів Джонатан і Кальвіль сніговий зумовило збільшення ві ходу плодів вищого сорту з 9—12 до 25—28%, а першого — з 33—35 до 46—49% за практично однакової урожайності. Крім того, завдяки кращому освітленню внутрішньої частини крони і нижніх ярусів плоди мали яскравіше забарвлення і вищі смакові якості.

Залежно від розмірів дерев і конструкції саду висоту їх знижують до 2,5—4 м. Для цього центральний провідник зрізують над відповідною основною гілкою, а кожну залишену скелетну гілку, вершина якої вища за намічену висоту, переводять на нижнє розгалуження. Бічні гілки, які виходять за межі плодової стінки, також вкорочують над тими бічними гілка и, що ростуть у напрямі ряду. Зрізи необхідно замащувати садовим варом, іншими замазками або, принаймні, глиною з коров'яком.

У наступні роки систематично видаляють вовчки, що виростають у місцях зрізів.

С. Г. Власюк,
канд. с.-г. наук,
Уманський
сільськогоспо арський інститут

чимало переваг: швидко і легко розмножується, не потребує складних прийомів догляду за насадженнями, пізно квітує, уникаючи пошкоджень весняними приморозками тощо.

Нині серед садівників великою популярністю користуються ремонтантні сорти, які влітку дають урожай на минулорічних пагонах і частково плодоносять восени на однорічних пагонах в рік їх росту. Крім давно поширених і не дуже урожайних сортів — Англійська (Ллойд Джордж), Ремонтантна Білларда, Прогрес, набув поширення сорт американської селекції Септембер, а також виведений на Україні сорт Пригородна. Але вони також не відзначаються високою урожайністю, на формування якої значною мірою впливають погодні умови. Більша частина осіннього урожаю цих сортів не встигає визріти до настання приморозків і користі від нього мало. Крім того, через затягування вегетації пагони значно втрачають зимостійкість, що негативно впливає на врожайність, тому літній урожай ремонтантних сортів, що утворюються у звичайні

РЕМОНТАНТНА МАЛИНА КРАЩА

Малина плодоносить вже на другий рік після садіння, а ремонтантні сорти можуть дати урожай навіть у той самий рік. Ягоди достигають наприкінці сезону використання суниці, коли інших плодів обмаль. Цінується і як гарний медонос завдяки розтягнутому періоду цвітіння й великій кількості нектару, який зберігається у квітах навіть за дощової погоди.

Порівняно з іншими плодово-ягідними культурами малина має

Робоча схема догляду малини

1 — підготовка грунту, копання ям, садіння паростків та живців; 2 — догляд після садіння: полив, мульчування грунту, зрізування надземної частини; 3 — перекопування, боронування, розпушування грунту; 4 — полив; 5 — удобрення: 6 — вкорочування пагонів весною; 7 — підв'язування пагонів до шпалери; 8 — нормування пагонів; 9 — видалення надземної частини у ремонтантних сортів; 10 — боротьба з шкідниками і хворобами: 11 — викопування паростків, заготівля кореневих живців; 12 — збирання і переробка ягід.

	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
Копання ям, садіння паростків та живців			1,2	1,2						1,2		
Обробіток грунту, полив, удобрення			3,5	3	3	3,4	3,4	3,5		3,5	4	
Обрізування малини, формування насаджень			6,7		8			8			9	
Захист від шкідників і хвороб			10	10	10	10		10				
Розмноження			11	11						11		
Збирання ягід							12		12	12		

строки на дворічних стеблах, нижчий, ніж у звичайних сортів.

Останнім часом виведено нові ремонтантні сорти Люлін, Бабине літо, Зева, які більшу частину врожаю формують саме на однорічних пагонах і залишати їх для літнього плодоношення в наступному році недоцільно. Осінній урожай цих сортів починає достигати в 2—3-й декаді серпня, і достигають ягоди дружніше, ніж у сортів більш давньої селекції. До настання морозів вони встигають дати 1,5—2 кг ягід з погонного метра смуги.

Селекціонери продовжують удосконалювати сорти цієї групи, щоб вивести такі, які віддаватимуть весь урожай в рік відростання пагонів. Це має ряд переваг порівняно із звичайним вирощуванням. Виключається шкідлива дія зимових пошкоджень, адже пагони після осіннього плодоношення видаляються і літній урожай на них не вирощують. А наступний урожай на цій ділянці знову буде восени на однорічних пагонах, що виростуть влітку. Головна ж перевага полягає в тому, що не треба застосовувати хімікати для боротьби з шкідниками, бо розвиток основних шкідників малини (сунично-малинового довгоносика і малинового жука) не збігається в часі з розвитком рослин.

Підготовка грунту і садіння

Наявність значної кількості сортів і здатність пристосовуватись до різних умов вирощування дають змогу культивувати малину в усіх регіонах України. Що ж необхідно враховувати, щоб мати успіх? Перш за все те, що основна маса коренів малини розміщується в шарі грунту 10—30 см, отже, треба подбати про регулярне забезпечення вологою, особливо на початку достигання ягід, коли потреба в ній найбільша. Водночас слід пам'ятати, що надмірне зволоження грунту також шкідливе.

Малина досить невибаглива до грунту: вона добре росте й плодоносить скрізь, крім сухих піщаних, надмірно важких (глинистих), заболочених, засолених та вапнякових грунтів. Але найкращі — легкі суглинкові та супіщані, добре угноєні й помірно вологі. Реакція грунтового розчину має бути слабокислою, в межах 5,7—6,7. При pH більше 7 малина терпить від хлорозу.

Друга умова — розміщення на добре освітлених ділянках, захищених від вітрів. Хоч малина за своїм походженням лісова культура, але надмірне затінення знижує її продуктивність. Це особливо важливо при вирощуванні ремонтантних сортів, урожай яких формується восени, бо інакше до настання холодів достигне мало ягід.

Розміщують малину на ділянці окремим масивом чи в 1—2 ряди вподовж межі. По можливості ряди спрямовують з півночі на південь, щоб вони не затінювали один одного. Схема садіння визначається майбутнім формуванням насадження.

Для присадибного садівництва більш прийнятний кущовий спосіб вирощування, за якого відстань між рядами становить 1,5 м, а в ряду 0,7—1 м. При цьому в одну садивну ямку (гніздо) висаджують по дві рослини. Всі паростки, що з'являються між гніздами, восени викопують, а не зрізують над поверхнею грунту. За такого способу формування насадження вже на другий рік із пагонів заміщення утворюються сильні кущі, які розміщені на певній відстані один від одного, добре освітлюються і провітрюються, майже не ушкоджуються хворобами й плодоносять по всій висоті стебел, а не лише у верхній частині, як при формуванні суцільної смуги.

Застосовують також розміщення рослин з міжряддями 0,9—1,0 м і відстанню між ними в ряду 0,5 м. Формуючи таке насадження, теж видаляють усі зайві паростки, а на плодоносному стеблі залишають один-два пагони заміщення, щоб уникнути загущення.

Підготовка грунту під малину залежить від ступеня його окультуреності. Бідні грунти готують протягом 2—3 років, займаючи ділянку в цей час овочевими культурами. Кращими попередниками для малини є буряк, морква, горох. Щороку під перекопування на 1 кв. м вносять 5—8 кг перегною чи перепрілого компосту, 60 г суперфосфату та 30—40 г калійної солі. Ретельно вибирають кореневища й кореневі паростки багаторічних бур'янів (пирію, осоту, берізки). Поступово збільшують і глибину перекопування.

На підготовленій ділянці роблять ямки 40×40 см, щоб у них вільно розмістилися корені рослини. У кожну ямку доцільно внести перед садінням 4—5 кг перегною, 30 г суперфосфату і 15—20 г калійної солі, перемішуючи добрива з грунтом. Такий спосіб садіння краще застосовувати при кущовому формуванні насаджень.

Коли ж формують суцільні смуги, доцільно висаджувати малину в траншею, яку копають по лінії ряду завширшки 0,5—0,6 м і завглибшки 0,4 м. На дно вносять перегній чи компост по 6—8 кг (до 10 кг) та 60 г фосфорних і 30—40 г калійних добрив з розрахунку на 1 кв. м. Добрива перемішують із землею. На сухих піщаних грунтах на дно траншеї доцільно покласти шар глини товщиною 3—5 см для утримування вологи. Враховуючи здатність коренів малини поширюватись у горизонтальному напрямку на значну відстань, краї траншеї (чи межу ділянки) обкладають шматками шиферу чи іншого твердого матеріалу або застеляють плівкою.

Для садіння використовують однорічні паростки з добре розвиненою кореневою системою або відрізки кореня довжиною 10—15 см і товщиною не менше 2 мм (кореневі живці). Кращий строк садіння — перша декада жовтня. Можна висаджувати і навесні, в перші дні польових робіт. Запізнюватись не можна, бо бруньки малини рано починають розвиватись і під час садіння обламуються, що негативно позначається на приживлюваності.

Висаджують паростки на таку ж глибину, на якій вони росли в розсаднику. Якщо посадити мілко, рослини погано приживлюються, терплять від пересихання грунту, а коли надто глибоко — затримується відростання молодих паростків, погіршується розвиток.

Після садіння грунт навколо коренів помірно ущільнюють, рослини поливають, мульчують і зрізують на рівні грунту. Зрізані стебла виносять з ділянки і спалюють, що запобігає розвитку хвороб у перший рік після садіння.

В рік садіння площу між кущами займають кропом, салатом чи іншими культурами, які рано збирають. Після цього грунт розпушують і мульчують подрібненою соломою, подрібненою корою дерев, старою (2—3-річною) тирсою, соломистим гноєм, перегноєм, торфом, світлонепроникною плівкою. Мульчу розкладають суцільно на ділянці або в рядку рослин смугою 60—70 см і завтовшки 5—7 см. Це сприяє збереженню вологи в грунті, стримує появу бур'янів і зайвих паростків. Наступної весни грунт біля кущів обов'язково розпушують, щоб зруйнувати місця зимівлі шкідників. Між кущами додатково мульчують. Надмірно вологі холодні грунти мульчувати не слід.

Якщо ділянку не мульчують, догляд за насадженнями полягає у видаленні бур'янів і розпушуванні грунту на глибину 6—8 см біля кущів та на 8—10 см у між-

ряддях. Кількість розпушувань залежить від погодних умов, ретельності підготовки грунту до садіння тощо.

Перекопувати грунт біля кущів і в міжрядді слід обережно, щоб не пошкодити корені.

Удобрення

У системі заходів догляду за малиною слід планувати й внесення добрив, бо щороку з урожаєм та вирізаними пагонами з ділянки видаляється значна кількість поживних речовин. Якщо добрива в достатній кількості внесли перед садінням, то у перші два роки можна їх не застосовувати. З третього року плодоносні насадження удобрюють як органічними, так і мінеральними добривами. Азотні (30 г аміачної селітри або 20 г карбаміду на 1 кв. м малинника) вносять одноразово під перший обробіток грунту або половину цієї кількості весною, а решту відразу ж після збирання врожаю, щоб забезпечити належний розвиток пагонів під урожай наступного року. При цьому слід пам'ятати, що добрива ефективні лише тоді, коли їх вносять у вологий грунт. Крім того, запізнення з удобренням після збирання врожаю може подовжити період росту пагонів восени, що знизить їх зимостійкість. Внесені добрива відразу ж загортають у грунт.

Органічні, фосфорні й калійні добрива (4—5 кг перегною, 40—50 г суперфосфату і 20—25 г сірчанокислого калію або калійної солі на 1 кв. м) вносять під час осіннього обробітку грунту, обережно загортаючи їх на 6—8 см. Коли органічні добрива використовують як мульчу, окремо їх можна не вносити.

Формування насаджень

Догляд за рослинами полягає насамперед у формуванні високопродуктивного насадження. Якщо формують суцільну смугу, в перший рік залишають усі пагони, що виростають. Наступної весни вирізають поламані й слабкі на рівні грунту, а сильні залишають, вкоротивши їх на висоті 150—160 см над добре розвиненою брунькою. В наступні роки, щоб запобігти загущенню смуг, у плодоносних насадженнях нормують пагони, залишаючи по 10—12 шт. на погонному метрі смуги. Перше нормування проводять, коли пагони досягнуть висоти 40—50 см. Для цього під час розпушування грунту залишають пагони, що мають зазначену висоту, а менші та пошкоджені видаляють разом з бур'янами. Вдруге до цього заходу вдаються зразу після збирання врожаю: видаляють і спалюють пагони, що відплодоносили, недорозвинені однорічні (невисокі або надто тонкі), а також зайві нормально розвинені. Якщо останні викопують восени, то їх можна використати як садивний матеріал. Весняне обрізування такого насадження полягає у вкорочуванні верхівок пагонів (як зазначалось вище), а в разі підмерзання верхівок — до нормально розвиненої живої бруньки.

Коли формують насадження у вигляді окремих кущів, техніка нормування пагонів та вкорочення однорічних — як у попередньому випадку. Після плодоношення всі паростки між кущами викопують, а ті, що лишаються у кущі на плодоношення, рівномірно проріджують, зберігаючи 7—8 найбільш розвинених.

Щоб запобігти виляганню плодоносних пагонів, полегшити догляд за ними та збирання врожаю, використовують шпалеру, яка в найпростішому вигляді являє собою встановлені вподовж ряду стовпи висотою 1,5—1,8 м над поверхнею грунту, до яких на різній висоті (0,6—0,9 і 1,2—1,5 м) прикріплені дві дротини в одній вертикальній площині. До них підв'язують плодоносні пагони на відстані 10—12 см один від одного.

Вирощувати малину на одному місці бажано не більше 8 років, бо в старих насадженнях накопичуються збудники хвороб й шкідники, знижується зимостійкість рослин, погіршується якість врожаю.

Л. І. Шумейко,
канд. с.-г. наук,
УкрНДІ садівництва

Служба взаємодопомоги

Раджу підживити

У «ДСГ» № 1 за 1991 рік читач О. В. Бондаренко з смт Марківка Луганської області запитував, що робити з 10-річними яблунями, котрі цвітуть, зав'язують плоди, але вони, достигаючи, починають гнити і обпадають. В такому випадку раджу кожне дерево гарно підживити органікою за методом, який я випробувала у своєму саду, а саме: восени навколо кожного дерева по периметру крони необхідно викопати канавку на ширину лопати і в два штики глибиною та засипати її торфом, перегноєм або компостом. Я, наприклад, заправляю канаву різними відходами, опалим листям, гноєм з-під кролів, курей, корови. Все це слід утрамбувати, добре полити і засипати землею. Весною ще два-три рази полити водою, а краще з додаванням гумату натрію (1 ст. ложка на 10 л води). Крім того, необхідно провести правильне обрізування дерев, щоб у кроні не було зайвого гілля. І матимете щедрий урожай принаймні протягом 10 наступних років.

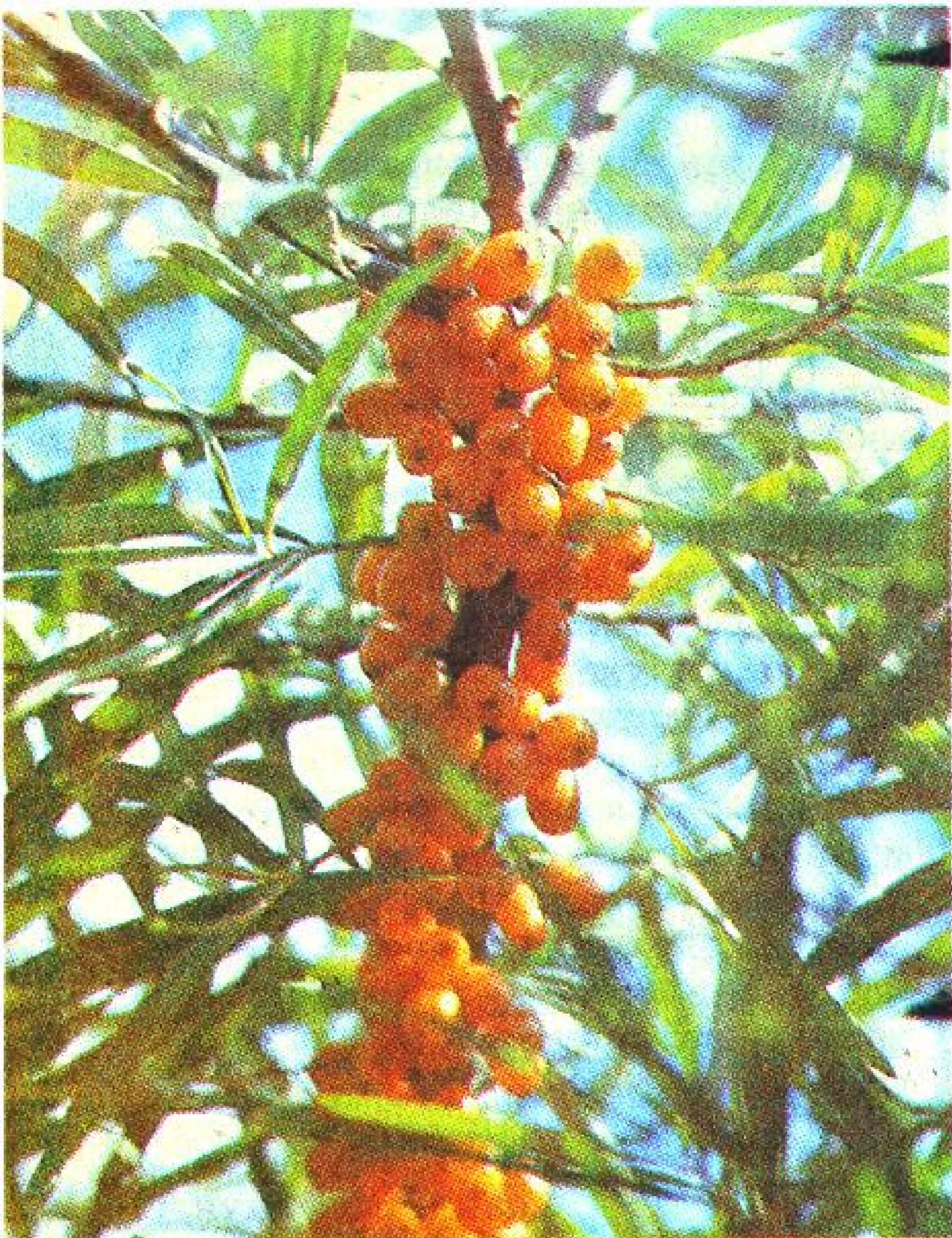
А. М. Теличко,
317901, Кіровоградська обл.,
м. Олександрія,
вул. Кременчугська, 306

Насінням чи живцями?

Читачка Є. В. Опаріна з м. Одеси запитує («ДСГ» № 6 за 1991 рік) як розмножувати насінням агрус, смородину, малину, суницю і нарікає на те, що ця тема недостатньо висвітлюється в спеціальній літературі, зокрема в «ДСГ». Частіше зустрічаються матеріали про способи вегетативного розмноження цих культур. І це справді так. Бо на практиці агрус, малину, смородину переважно розмножують відсадками і живцями, а суницю — вусами (флянцями). На це є ряд причин.

По-перше, це висока трудомісткість насіннєвого способу розмноження. Насіння потрібно спеціально обробляти (стратифікувати), догляд за рослинами, особливо на початкових стадіях росту досить складний. По-друге, і це головне — абсолютна більшість рослин, вирощених з насіння, як правило (за дуже незначним винятком), не успадковують всіх ознак сорту, через що вони мають гірші ознаки, ніж батьківські форми. Взагалі значно простіше, швидше і надійніше розмножувати рослини вегетативно, а з насіння в основному їх вирощують з селекційною метою при виведенні нових сортів. І все ж не поспішайте з висновками. Завдяки копіткій праці селекціонерів з'явились рослини, котрі передають властивості сорту при насіннєвому розмножуванні на 90—100%. На жаль, на Україні таких сортів мало... Із суниць — сорт Світхарт; малини — Роккі; чорної смородини — Фаворит; червоних порічок — Ред Філд; агрусу — Капітан. До речі, останній сорт не має шипів і передає при насіннєвому розмноженні сортові ознаки на 100%. На мою думку, саме за насіннєвим розмноженням майбутнє. Адже відпадає потреба в пересиланні громіздких саджанців. Декілька насінин плюс натхненна праця і ви матимете чудові високопродуктивні ягідні рослини на своїй ділянці.

П. П. Філімончук,
Черкаська обл., м. Умань

Обліпиха: багато залежить від сорту

На своїй присадибній ділянці уже 7 років вирощую 8 сортів обліпихи алтайської селекції. На 5—7-й рік рослини таких сортів, як Чуйська і Вітамінна почали всихати. Чому?

О. К. Романюк,
Чернігівська обл.

На своїй присадибній ділянці я хотів би вирощувати обліпиху. Порадьте, який сорт кращий.

В. В. Демченко,
Київська обл.

Перші культурні сорти обліпихи були виведені в Науково-дослідному інституті садівництва Сибіру ім. М. А. Лісавенка в 1934 році шляхом добору і висіву насіння кращих форм з природних чагарників. Так було одержано 6 сортів.

З 1959 року проводиться гібридизація з використанням різних еколого-географічних груп. В результаті багаторічної роботи на Алтаї виведено 19 сортів обліпихи, які відрізняються від диких форм відсутністю колючок або невеликою їх кількістю (до того ж малих розмірів), величиною і біохімічним складом плодів, а також відносно великою довжиною плодоніжки. Останнім часом більшість з цих сортів поширені і на Україні, зокрема Превосходна, Золотий початок, Чуйська, Обільна, Дар Катуні, Велікан, Оранжева, Вітамінна, Янтарна та ін. З 1982 по 1990 р. в дослідному господарстві «Новосілки» УкрНДІсадівництва ми вивчали господарсько-біологічні особливості всіх перелічених сортів. Дослідження показали, що в умовах Лісостепу і Полісся України, коли закладають плантації дворічними саджанцями, ці сорти вступають у плодоношення на третій рік після садіння. В середньому за перші шість років плодоношення найвищу урожайність (125—158 ц/га) мали сорти Обільна, Оранжева, Золотий початок, Дар Катуні, найнижчу (71—85 ц/га) — Вітамінна, Чуйська, Велікан.

Низька урожайність останніх трьох пояснюється слабкою стійкістю до судинного (вертицильозного) і фузаріозного в'янення в цих грунтово-кліматичних умовах. Внаслідок цього на шостий рік плодоношення зрідженість насаджень у наших дослідах досягала (залежно від сорту) 37—60%.

На жаль, ефективних засобів боротьби з названими хворобами поки що не знайдено.

Але незважаючи на ці недоліки, усі ці сорти користуються попитом у садівників-любителів, бо в перші 3—4 роки плодоношення вони не поступаються за продуктивністю іншим сортам, а смакові якості їх ягід високі (дегустаційна оцінка 4,5 бала і вище).

За результатами наших досліджень, одним із способів вирощування на присадибних ділянках великоплідних сортів з високими смаковими якостями ягід, але не стійких до вертицильозного і фузаріозного в'янення може бути щеплення живців цих сортів на місцеві форми обліпихи, стійкі до названих хвороб.

Живці найкраще заготовляти в грудні. Для цього вибирають добре визрілі однорічні пагони товщиною 7—9 мм, зберігають їх під снігом чи в холодному погребі у вологому піску або в холодильних камерах при температурі від +2° до —2°С.

Час щеплення припадає на початок розпускання бруньок у підщеп і триває до закінчення їх цвітіння. Прищеплюють в однорічну деревину способом поліпшеного копулірування живець з 3—4 бруньками.

Крім того, в умовах аматорського садівництва цей спосіб дає змогу на одній рослині мати колекцію з кількох сортів. Прищепивши живець чоловічої рослини в крону жіночої, можна обійтись без чоловічої рослини-запилювача.

Коли як підщепу використовують одно-дворічні сіянці, щеплення проводять на висоті 10—25 см від кореневої шийки. Місце щеплення обв'язують поліетиленовою плівкою, а верхній зріз живця, який роблять над брунькою, замащують садовим варом.

І. П. Надточій,
канд. с.-г наук,
УкрНДІ садівництва

Думка вченого

Що варто знати про обліпиху

Більшість аматорів знає або чула, що обліпиха дводомна рослина і має жіночі та чоловічі форми. Звідки помилково вважають, що висаджувати її слід парами, тобто жіночі і чоловічі рослини поруч.

І садять десятиріччями по всій країні чоловічі рослини, я їх образно називаю «цапами», засмічуючи свої сади-городи. Важко уявити, щоб десь у світі знайшлося таке село, мешканці якого утримували б на кожному подвір'ї по декілька цапів (на кожну козу). Але якраз така ситуація, тільки ще гостріша, у кожному садовому масиві. Гостріша тому, що справжні цапи неспроможні самі давати потомство, а обліпихові швидко розмножуються вегетативно і збільшують своє «цапине» поголів'я. Жіноча рослина щороку гранично завантажена врожаєм і у неї мало сили залишається на власний ріст і утворення парості, тоді як не обтяжені жодним клопотом чоловічі рослини витрачають усе зароблене листям за сезон на могутній ріст у густу парость.

У лічені роки чоловічі рослини значно випереджають жіночі у рості і засмічують увесь сад своєю паростю, яка може вирости навіть біля самого стовбура жіночого дерева.

Цією виключно чоловічою паростю необізнані садівники щедро діляться з сусідами, а нечесні ділки викопують її не тільки у себе, а також вздовж доріг, в лісосмугах, зв'язують парами і продають недосвідченим і довірливим новачкам (обману сприяє і таке явище, як наявність на окремих чоловічих рослинах поодиноких плодів — гермофродитизм). Але нічого, крім величезних колючих дерев і цілого гаю парості, садівники не дочекаються. Цю чоловічу парость знову викопують і... коло замикається, починається нова спіраль засмічення садів обліпиховими «цапами». І так повсюдно.

Мені відомий більш раціональний спосіб культивування обліпихи, за якого чоловічі форми рос-

лин не шкодять саду, а беруть участь у формуванні врожаю, значно поліпшуючи його.

Ще в 1962 році я перещепив верх чоловічого дерева (дика Тянь-Шаньська обліпиха) жіночими живцями сорту Вітамінна (тоді цей сорт ще не був визнаний, а лічився під номером) і наступного року був приголомшений велетенськими розмірами ягід.

Потім я перещепив усі чоловічі дерева (верх) на жіночі і вже 28 років спостерігаю і порівнюю плодоношення одних і тих же сортів як на чисто жіночих рослинах («ж»), так і на комбінованих («ж/ч») — верх жіночий, низ чоловічий.

Усі 28 врожаїв дали однаковий результат — плоди на «ж/ч» завжди кращі, ніж на «ж». Вони більші, краще забарвлені, накопичують більше цукру, олії, напевно, і вітамінів. Різниця дуже суттєва: наприклад, плоди сорту Вітамінна (паспортна маса — 0,59 г) на «ж» в моїх умовах (бідний пісок) сягали лише 0,45—0,5 г, на «ж/ч» завжди були 0,72—1,05 г, а якщо чоловічих гілок значно більше, ніж жіночих, то їх маса збільшувалася до 1,2—1,4 г, а окремі плоди «роздували» до 2 г — тобто в 4 рази більше, ніж на сусідніх жіночих рослинах. Те саме з сортами Чуйська, Золотиста, Оранжева, Обільна. Маси 0,9 г у Чуйської на «ж» досягають лише окремі плоди, а на «ж/ч» усі мають масу більшу — 1,1—1,2 г. Ніякого дива тут немає, усе так і мало бути.

Як відомо, коли на рослині видалити частину зав'язі, то ті плоди, що залишаться, виростуть значно більшими — на них працюватиме більша кількість листя, буде краще живлення. І обліпиха не виняток. Але вискубати пінцетом 20—50 тисяч мікроскопічної зав'язі між лусочками не під силу нікому.

А от суміщення на одній рослині жіночої і чоловічої форм (жіноча завжди вгорі) автоматично, раз і назавжди найпростішим способом вирішує це завдання. Бо на чоловічих гілках немає зав'язі, вона вже «вискубана» самою природою, а листя є, воно працює на врожай, що зав'язався на жіночій частині дерева. Таким чином, на комбінованих деревах «ж/ч» на одну ягоду припадає завжди більше листя, ніж на «ж»,— ось чому такий ефект. І чим більше чоловічих гілок, тим більші і кращі ягоди на жіночій частині дерева.

Витративши один раз лічені хвилини на щеплення, садівник на все життя дерева уполює 8 «зайців», а саме: відсутність на ділянці окремого чоловічого дерева («цапа» і «трутня»); повна автономія у запиленні, що дає змогу вирощувати тільки одне дерево обліпихи («ж/ч»); повне запилення, бо різностатеві квіти знаходяться поруч на одному дереві; відсутність парості, адже чоловіча рослина, що живить жіночі гілки з урожаєм, не дає такої рясної парості, як та, що росте одноосібно і «гуляє»; безвідхідність сіянців, бо у діло йдуть як жіночі, так і чоловічі форми, котрі раніше відкидалися, а тепер їх щеплять; візуальний та механічний захист врожаю нижніми чоловічими гілками від злодіїв (це також, на жаль, є важливим фактором, коли дерево росте біля паркану); легше збирати врожай (швидше і набагато приємніше зібрати 20 тис. великих ягід, ніж 40 тис. дрібних); найголовніший виграш — більш якісні плоди.

Мій майже 30-річний досвід вирощування обліпихи дає мені право впевнено стверджувати: тільки у такий спосіб — верхні гілки жіночі, а нижні бокові гілки чоловічі на одному дереві — належить вирощувати обліпиху в колективних та присадибних садах. Утримувати окремо ростуче чоловіче дерево на маленькій ділянočці в 4—6 соток — це неприпустиме марнотратство: втрата місця, недобір врожаю, засмічення ділянки та розповсюдження «цапиної чуми». Нехай вже так вирощують обліпиху у радгоспах — 1 ряд чоловічих дерев, 10 рядів жіночих, адже там землю не шкодують. І саме звідти прийшла в наші садки оця «рекомендація». Бо 70 років уся наука була повернута обличчям до державного садівництва, а до нас...

Щеплення обліпихи

З цього питання теж хочу дати початківцям декілька практичних порад, бо щеплення обліпихи має свої особливості. Обліпиха не приймає щеплення в кореневу шийку, вічком, врозщіп. У неї дуже погано заживлюються зрізи, на них інтенсивно розвивається процес некрозу (відмирання) тканин. Тому треба вжити усіх заходів, щоб процеси зрощення випереджали некроз.

Для цього щепити потрібно тільки сильноростучі пагони, спрямовані вгору (лідери), на бічних гілках цього робити не слід.

Після щеплення треба забезпечити максимальний приплив соків до прищепи, але якщо задля цього видалити всі бруньки підщепи (нижче місця щеплення), то весь стовбур обліпихи просто засохне і піде парость знизу. Тому на щепленому стовбурі підщепи треба залишити усі бруньки, вкоротити бічні гілки, залишаючи 1—3 бруньки від стовбура (для «підтягування» соків). Потім обов'язково слід пригнічувати сильноростучі з цих бруньок пагони підщепи прищипуванням кінчика пагона (точки росту) через кожних 10—15 днів у перші місяці, потім рідше, доки прищепа не виросте в сильний пагін. Цей прийом — не дати пагонам підщепи заглушити прищепу — важливий для всіх порід, особливо сильноростучих (наприклад, алича), а для обліпихи він вирішальний. Відсутність такого догляду — основна причина невдач у щепленні обліпихи.

Щеплення слід виконувати тільки способом поліпшеного копулірування (з язичком) при однаковій товщині, а при перещепленні товстих лідерів — за кору по Тіттелю (роблять два паралельних вертикальних розрізи кори по ширині зрізу живця). При значній товщині підщепи треба вставляти декілька живців по периметру кола або залишати бруньки підщепи, щоб «підтягували» соки, інакше зріз почне всихати з країв і некроз піде вниз по стовбуру аж до кореня.

Живці заготовляють з кінця зими, до розпускання бруньок. Щеплять з ранньої весни до початку пиління чоловічих квіток (тиждень перед цим — оптимальний строк).

Якщо потрібно виконати зворотнє завдання — прищепити чоловічу форму до жіночої, перещеплюють нижні бічні гілки жіночої рослинки, але просто так нічого не приживається. Потрібно спочатку перевести 1—2 такі гілки у вертикальне положення, щоб посилити їх ріст, потім щепити живці з чоловічих рослин. Тимчасово, поки приживлюється чоловіча прищепа, слід пригнути жіночі лідери і стримувати ріст їх пагонів прищипуванням. Коли чоловічий живець приживеться і трохи підросте, щеплені гілки відгинають на своє місце, ближче до горизонтального положення, надаючи перевагу у рості жіночим гілкам.

Буває, що в наступні роки з нижніх бічних чоловічих гілок догори пнеться сильний пагін. Його слід зрізати і перещепити на жіночий, можна іншим сортом, тоді на чоловічому дереві буде цілий букет жіночих сортів.

В. О. Зарахович,
м. Львів

ВИНОГРАД РЕНТАБЕЛЬНІШИЙ

Після тривалого листування з читачами «ДСГ» та іншими виноградарями-аматорами України я дійшов висновку, що з окремих питань виноградарства доцільно було б на сторінках журналу організувати дискусію з участю практиків та науковців, адже в суперечці народжується істина. То ж хочу висловити власну точку зору.

Коли ви розмірковуєте над тим, як раціональніше використати площу присадибної ділянки, то перед вами безперечно постане питання матеріальної вигоди. Досвідчені садівники, на ділянках яких ростуть різні види плодових дерев та виноград, стверджують, що за економічною віддачею на першому місці груша, далі йдуть виноград, яблуня, черешня, слива тощо. На мою думку, якщо раціонально використовувати лозу після обрізування, вирощуючи саджанці, то виноград буде рентабельніший, ніж груша.

Звичайно, хочеться якнайшвидше побачити результати своєї праці. Виноград і тут має перевагу, бо гарний врожай можна отримати вже на четвертий рік після садіння, а у деяких сортів, які відзначаються великою силою росту (Муромець, Страшенський), небагато ягід буває вже на третій рік. Заради справедливості слід сказати, що груші та яблуні на карликових підщепах теж вступають у плодоношення в ранні строки. Виноград легко укорінюється живцями, тому придбати або виростити садивний матеріал значно легше, ніж саджанці плодових дерев.

На більшості території України виноград вирощують в укривній культурі. Потрібно влаштовувати шпалеру, щорічно обрізувати, підв'язувати пагони тощо. Це позначається на виборі початківців і багато з них віддають перевагу плодовим деревам, суниці. Водночас виноград залишається дефіцитним продуктом харчування. Звідси й висока ціна на нього на ринках. У такому ж дефіциті і якісне домашнє вино.

На мій погляд, є два напрямки аматорського виноградарства: суто аматорський та аматорсько-комерційний. Якщо ви вибрали перший шлях і лише хочете забезпечити свою родину виноградом і вином, то ваша справа не така вже й складна. Треба в першу чергу підібрати відповідні сорти. Вони повинні бути по можливості різних строків достигання — від дуже ранніх до дуже пізніх, якщо останні визрівають у вашій області. Це розширить строки споживання винограду. У вашому асортименті обов'язково повинні бути високоякісні технічні сорти для переробки на сік і вино, а також кишмишні та ізюмні для висушування. В цей перелік повинні входити тільки сорти з підвищеною стійкістю до шкідників і хвороб, що дасть змогу зменшити кількість хімобробок і мати екологічно чисту продукцію. Тим більше, що завдяки зусиллям селекціонерів вже є достатня кількість таких сортів — так званих комплексностійких. Бажано також звести до мінімуму застосування міндобрив, а більше використовувати компост, попіл, гній, пташиний послід. Було б добре розвести червоного каліфорнійського черв'яка, який є продуктивним виробником біогумусу — найкращого органічного добрива.

Сорти слід підбирати з добрими смаковими якостями і гарним зовнішнім виглядом. Серед них значне місце повинні займати сорти з мускатним ароматом, бо саме вони відзначаються чудовими смаковими якостями. Серед столових сортів, на мій погляд, найкращими є:

дуже ранні — Російський янтар, Муромець, Аркадія, Кодрянка, Восторг, Русвен, Томайський, Августовський;

ранні — Дружба, Плевен стійкий, Болгарія стійка, Таїровський вогник, Фантазія, Восторг чорний, Нептун, Надія АЗОС;

середнього строку достигання — Страшенський, Ляна, Пам'ять Негруля; Фрумоаса албе, Кобзар, Маринка, Кантемирівський, Русмол, Стартовий, Д-200;

середньопізні і пізні — Світлий, Вієрул-59, Молдова, Біруїнця.

Усі перелічені сорти відзначаються підвищеною стійкістю до найшкідливішої хвороби винограду — мільдью, мають гарні смакові якості. На жаль, кишмишних сортів з підвищеною стій-

Повертаючись до надрукованого

«Вино домашнього гатунку»

Під такою назвою у № 10 «ДСГ» за минулий рік було надруковано статтю І. І. Білоіванова. Публікація викликала зацікавлення у читачів журналу і в своїх листах до автора вони поставили йому чимало нових запитань. На окремі з них І. І. Білоіванов підготував відповіді й надіслав до редакції, які ми нижче й друкуємо.

Чи потрібно часто переливати сусло, яке бродить, і знімати залишок?

Кількість переливань залежить від умов, у яких відбувається бродіння. За підвищеної температури — 20—30°C — необхідно часто переливати, оскільки бурхливе бродіння триває 3—5 днів і, якщо не «пригальмувати» процес, то це різко позначиться на якості продукції.

За наявності «шапки» (гребені, цілі ягоди, рослинні рештки), щоб погасити бурхливе бродіння, за якого вивітрюється спирт, втрачаємо аромат, колір, необхідно її перемішувати з суслом. Оптимальна тривалість зброджування на м'язгі — 5—8 днів. За цей період досягається найвища спиртуозність. Триваліше зброджування підвищує терпкість вина (надлишок таніну від гребенів і насіння) і призводить до втрати барвних речовин, погіркнення продукції. Бродіння за температури плюс 7—15°C триваліше (15—20 днів), поліпшує якість виноматеріалу: надає йому свіжості, плодового смаку, випадають кислотні залишки.

Часто знімаючи виноматеріал з осаду (в якому відбувається анаеробний процес), пригнічуємо бактерії оцтової кислоти, зберігаємо спирт і яблучно-молочну кислоту — основні компоненти виноматеріалу. При цьому зберігається чистота сировини і створюється реальна можливість керувати процесом бродіння. Крім того, переливання дає змогу не тільки позбавитися від осаду, а й сприяє збагаченню виноматеріалу киснем, витрата якого в початковий період бродіння особливо зростає.

кістю до хвороб одиниці, і про них не зібрано ще достатньої інформації.

Надранні і ранні сорти придатні для вирощування в північних областях України, де при належному догляді вони будуть щороку визрівати. В центральних районах можна висаджувати усі сорти, крім пізніх, але треба враховувати кліматичні умови кожної області. Наприклад, у Луганській області у теплому 1991 році достигли всі пізні сорти, але так буває не завжди.

Якщо ви вибрали у виноградарстві аматорсько-комерційний шлях, то підбір сортів, на мій погляд, повинен бути іншим. Невеличку частину виноградника ви відведете для родини і підберете ті сорти, які рекомендовані вище. Решта ділянки повинна бути засаджена «ринковими» сортами. Це може бути й один сорт, якщо він відповідає вашим вимогам, наприклад Восторг. На ринку легше реалізувати ранні сорти. У першій половині серпня, коли вони достигають, не так гостро відчувається конкуренція продавців. Пізніше починають реалізовувати свою продукцію колгоспи й радгоспи, їдуть торговці з півдня і продати виноград дедалі важче. Звичайно, й ціна падає. Звідси висновок: чим більше на вашій ділянці кущів середніх і пізніх строків достигання, тим більше ви втратите часу на його реалізацію і тим менші будуть прибутки.

До цього слід додати, що ранні сорти збирають вже з кінця липня і до 20 серпня, а середні і пізні — до кінця вересня — початку жовтня. За цей час можуть бути облогові дощі або інші несприятливі погодні умови. Зібравши ж ранній урожай і отримавши прибуток, ви ці півтора місяці почуватиметесь спокійніше. Звичайно, у кожного виноградаря своя точка зору і зі мною, мабуть, не всі погодяться, але я прихильник ранніх сортів. Підмічено, що на ринку легше продати забарвлені ягоди. Бажано також підбирати сорти з розсипчастими гронами, великою ягодою, цукристі. До певної міри цим вимогам відповідають Муромець, Кодрянка, Русвен, Восторг та Аркадія. На мою думку, найкращі два останніх. В моїй колекції вивчаються ще декілька надранніх новинок, але про них рано робити висновки.

Якщо сорти погано запилилися і в гронах спостерігається «горошення», треба ножицями вирізати дрібні ягоди. Зовнішній вигляд грона буде набагато кращим, але це, звичайно, додасть вам роботи.

Вважаю, що на порозі ринкової економіки та введення приватної власності на землю ця стаття прибутків буде доречною. Сприятливі кліматичні умови України дають можливість мешканцям усіх областей мати вдосталь «сонячних» грон, а торгувати на ринках України виноградом повинні не лише гості з далекого півдня, а й ми з вами.

На завершення хотів би застерегти виноградарів-початківців від закладання виноградників у низинних місцях, а також там, де немає гарантії його визрівання. В першому випадку винограднику щороку загрожуватимуть заморозки, тому краще для цих місць підібрати інші культури. В другому випадку доцільніше вирощувати лише ранні сорти.

В. К. Колесник,
349005, Луганська обл.,
Слов'яносербський р-н, смт Родаково,
вул. Новостройна, 61

Чи слід додавати в сік і вино, які бродять, цукор?

Додавати цукор у виноматеріал, що перебродив,— це розбазарювання і безгосподарність. Жоден винороб Європи подібного не робитиме. Якщо для досягнення потрібної спиртуозності не вистачає цукру, до виноматеріалу, що перебродив, додають свіже сусло, тобто потрібних кондицій вина добиваються за рахунок повторного бродіння.

Чи доцільно робити вино асорті із плодів і ягід?

На мій погляд, вино асорті невиправдане, корисніше готувати плодово-ягідне асорті в компотах, одноразових напоях.

Як боротися проти «п'яної мушки»?

Боротьба з дрозофілою необхідна, бо ці мушки — активні переносники оцтових бактерій. Від однієї комахи в пляшці може утворитися оцет. Для їхнього знищення найефективнішим у домашніх умовах є дихлофос, який використовують проти мух, комарів. Роблять це так: приміщення, виноматеріал щільно закривають і розпилюють препарат у тих місцях, де збираються комахи. Для цього потрібно 15—20 секунд, і через кілька хвилин комахи гинуть. Наступні обробки проводять у міру потреби.

Як приготувати шампанське і коньяк?

Шампанське готують з білих сортів винограду, які містять у ягодах 18% цукру і щонайменше кислоти. Такі якості властиві сортам Аліготе, Рислінг. Переробляють ягоди за так званою білою технологією (яка мало відрізняється від технології сухих вин) з наступною обробкою виноматеріалу вуглекислотою і витримуванням у спеціальних сховищах.

Для виробництва коньяків потрібен коньячний спирт, який виробляють з виноградних ягід. Коньячний матеріал закріплюють спиртом міцністю до 42° і ставлять на тривале зберігання в дубовій тарі.

Як визначити, чи вино сухе, напівсухе, солодке?

Ступінь визначення складається із декількох показників. Визначальним є наявність спирту, цукру. Найсухіше вино має 0,8% цукру і до 9% спирту, сухе — відповідно 3 і 11%, напівсухе — 5 і 13%, солодке — цукру 10% і спирту до 15%.

Цукристість (щільність) визначається у лабораторії, а спиртуозність спиртоміром.

І. І. Білоіванов,
Крим, Сімферопольський р-н,
п/в Скворцове, вул. Калініна, 46

Дріт натягую, як струни

Хочу поділитися досвідом натягування дроту на шпалері. Зробити надійну шпалеру не так уже й важко, але потрібні бажання і терпіння. Не маючи змоги в минулі роки купити металеві труби, виготовляв стовпи з бетону (10×10 см). Але як бути з дротом, як його натягувати, якщо довжина рядів 25—30 м? Кожен, хто займався цією справою, знає, що однаково натягнути усі дротини практично неможливо. В літературі описані пристрої для натягування дроту, але я вважаю, що усі вони недосконалі.

Отже, пропоную для тих садівників, у кого стовпи бетонні. Перш за все надійно закріпити крайні опори якорями. З одного краю рядків до кожного якірного стовпця прикріпити брус 60×60 мм (можна і тонші) з дерева твердої породи (дуб, акація). В брусі просвердлити отвори діаметром 8—10 мм на відстані 35—40 см один від одного і вставити туди кронштейн типу заводної ручки автомобіля. До одного якірного стовпа дріт кріпиться наглухо, а другий кінець закріплюється на кронштейні. Тепер залишається тільки натягнути дротини накручуванням на кронштейни і закріпити їх на проміжних стовпах.

Натягнути дріт або, навпаки, послабити таким способом — хвилинна справа, без великих фізичних зусиль. В цьому переконаєтесь самі. У мене 6 рядів завдовжки 30 м, а для того, щоб дротини були на шпалері, як струни, потрібно 30 хв. Нині застосовую металеві труби діаметром 5—6 см. В цьому разі ніяких брусків не потрібно — отвори просвердлюю в самій трубі. Щоб якір і стовпи не прокручувалися навколо осі, на кінці, який закопується в землю, обов'язково закріплюю металеву пластинку чи хрестовину шпильками або електрозварюванням. А щоб якірні стовпи не вигиналися, їх зварюють з двох труб або беруть трубу більшого діаметра. Усі металеві деталі треба вчасно підфарбовувати. Дріт бажано мати з неіржавіючого металу. В такому випадку матимете надійну шпалеру на багато років. Якщо хтось із читачів зацікавиться моїм пристроєм і щось буде не ясно, пишіть. Із задоволенням допоможу докладним описом, кресленнями.

І. Ю. Ромаданов,
258410, Черкаська обл.,
м. Сміла-2,
вул. 5 грудня, буд. 113

Нотатки агрометеоролога

Вересень — початок осені

Прихильники цього місяця вважають його найкращою порою року. Вересень люблять і за м'якість денних температур, і за порівняно ще велику кількість сонячних днів. Але як би не хотілось хоч ще трішечки затримати літо, воно поступово відкочується у південні теплі краї і на зміну йому з півночі на широти України нечутними кроками у золотому вбранні невблаганно приходить красуня осінь.

Одним з найважливіших кліматичних показників, який знаменує завершення літа, є перехід середньої добової температури повітря через +15°С в бік її зниження. Відбувається він на початку місяця в північно-східних районах республіки, згодом, приблизно через два тижні,— у південних, а в санаторних зонах Чорноморського і Азовського узбережжя — в кінці вересня і пізніше. На півночі Сумщини, в районі Хутора Михайлівського, в третій декаді середня добова температура повітря вже опускається нижче +10°С.

Вночі на луки та поля дедалі частіше спадають роси, стеляться тумани, помітно послаблюється грозова діяльність. Звичайно у вересні майже на дві з половиною години коротшають дні, середня місячна температура повітря проти серпня знижується на 5°, у західних областях — на 4° і становить в більшості поліських та лісостепових областей 13—14°, в степових та Закарпатській — 15—17°, на Південному березі Криму — 19°С. Амплітуда коливань температури повітря (за матеріалами багаторічних спостережень) у вересні ще досить велика: в більшості районів максимальні температури можуть сягати 33—39° тепла вдень, а мінімальні знижуватись вночі до 4—8° морозу. Лише на Південному узбережжі Криму мінімальних температур повітря нижче 4—5° тепла не відмічалось.

Заморозки у повітрі на більшій частині території, як правило, бувають у другій половині місяця, а в зоні Карпат, Черкаській, на півночі Волинської та Рівненської областей можливі уже 5 вересня. Имовірність заморозків до —1°С і нижче у першій декаді вересня становить менше 5% (і то лише місцями), у другій — 5—10%, на сході республіки — до 15—20%, а в третій декаді вона зростає до 20—30%, тобто заморозки в цей час можливі раз у 3—5 років, завдаючи відчутної шкоди. Проте критичні температури, за яких рослини ушкоджуються або гинуть, для різних культур і в різних фазах їхнього розвитку неоднакові. Так, баштанні, огірки, помідори, тютюн у період достигання ушкоджуються, коли температура повітря в пригрунтових шарах знижується до 1°, гречка — до 1,5—2°, кукурудза — до 2—3° нижче нуля. Ступінь ушкодження залежить від метеорологічних умов, географічного положення, рельєфу місцевості тощо. Найчастіше зазнають згубного впливу рослини, що ростуть у долинах та улоговинах, куди стікають (подібно до води) маси холодного повітря. Це призводить до того, що температура там буває на 2—5° і більше нижча, ніж на рівній відкритій місцевості, а тривалість безморозного періоду на 10—25, а іноді й більше днів коротша.

Загальна кількість опадів проти серпня зменшується. Найбільше їх за місяць (від 69 до 114 мм) випадає в гірських районах Чернівецької, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської областей, найменше (27—37 мм) — у Херсонській, Миколаївській, Одеській, Кіровоградській, Дніпропетровській, Харківській, Луганській, Донецькій, Запорізькій областях та в Криму, в тому числі і на південному його узбережжі. На решті території місячна кількість опадів становить 40—62, на Закарпатті — 70 мм. Днів з опадами 1 мм і більше, за середніми багаторічними даними, у вересні в степових районах буває до 4—6, в лісостепових та поліських — 7—9.

З вереснем пов'язано багато народних прикмет, котрі дають змогу

Ліки навколо нас

Як лікувати хвору печінку травами

Мені 29 років, недавно хворіла жовтухою (хворобою Боткіна), а це означає, що печінка вже не в порядку. Як відомо, не все можна їсти, отже, необхідно дотримуватись дієти.

Якщо я забуваю про це та починаю їсти (навіть у невеликій кількості) те, що забороняється дієтою, то відразу відчуваю печінку. А разом з нею починає боліти голова. І болить вона так, що жодні ліки не допомагають.

Хотіла б, щоб на сторінках «ДСГ» було надруковано рецепт, який допоміг би лікувати мою хворобу.

Б. Л.
Львівська обл., м. Борислав

Людям з хворою печінкою, зокрема тим, хто переніс хворобу Боткіна, необхідно дотримуватися дієти. Дуже часто нездорова печінка викликає головний біль. Але в цьому разі не поспішайте знімати біль, а зверніть увагу на печінку.

Найкраще, звичайно, користуватись природними ліками. Отож, пропонуємо кілька рецептів, які можуть бути дуже корисними при жовтухах різного походження. Трави ці зовсім не отруйні, тож не бійтесь вживати їх.

Суниця. 1 ст. ложку листя залити 2 склянками води, кип'ятити 15 хв, вживати щодня по півсклянки перед їдою.

1 чайну ложку листя подрібнити. Настоювати 4 год в 1 склянці окропу. Процідити, вживати по 1—2 ст. ложки тричі на день перед їдою.

3 ст. ложки свіжих ягід настоювати 1 год в 1 склянці окропу. Процідити. Вживати по 1/4 склянки 4 рази на день перед їдою.

Волошка синя. 1 чайну ложку синіх квітів залити склянкою окропу, настоювати годину в закритому посуді. Дати охолонути, процідити. Вживати по 1/4 склянки тричі на день за 15—20 хв до приймання їжі.

Крім того, не забувайте, що печінку лікують лимони, гранати, огірки, червона смородина, щавель кучерявий (у народі його називають кінським).

Схематична карта розподілу температури повітря й опадів у вересні за багаторічними даними

Умовні позначення:
чисельник — абсолютний максимум температури повітря, С°.
знаменник — абсолютний мінімум температури повітря, С°
цифри праворуч — середня багаторічна кількість опадів, мм.

прогнозувати погоду на наступні періоди і сезони: якщо в молоде бабине літо (28 серпня — 11 вересня) гарна погода — чекай негоди протягом старого (14—28 вересня), і навпаки, чим сухіший і тепліший вересень, тим пізніше настане зима; якщо мурашники дуже високі, то зима буде суворою; рясно вродила горобина — буде дощова осінь; мало павутиння у вересні — чекай гарну, суху осінь; якщо на Семенів день (14 вересня) тепла погода, то вся зима буде тепла; вітер віє з півдня — бути зимі вологій і теплій.

М. Ф. Цупенко,
начальник відділу агрометеорології гідрометеоцентру Держкомгідромету України

Валеріана в саду

Валеріана лікарська — одна з найцінніших цілющих рослин. Вона відома з давніх-давен, але й досі не втратила свого значення. Її можна вирощувати у своєму садку, бо дає хороші врожаї на невеликій площі.

Як відомо, під назвою «валеріана лікарська» об'єднується ряд підвидів, що мають цілющі властивості. Більшість з них розмножуються тільки насінням. Однак у перший рік виростає невелика рослина з маленьким корінцем, а товарне кореневище утворюється лише наступного року. Крім того, висівати насіння валеріани потрібно відразу після його збирання, бо воно швидко втрачає схожість і при сівбі весною майже не дає сходів. Сіянці потрібно пікірувати, а це дуже трудомістка робота. Цвітіння і плодоношення виснажують кореневище, воно виростає менших розмірів. Самосів валеріани дуже засмічує ділянку.

Цих недоліків не має вегетативне розмноження. Його можна застосовувати, вирощуючи валеріану пагононосну, бо на її кореневищах утворюються підземні пагони — столони — з брунькою на кінці. Саме їх і використовують для розмноження.

Я багато років вирощую валеріану пагононосну на своїй ділянці. Агротехніка дуже проста.

Грядку готую на початку осені, вношу на квадратний метр відро перегною (компосту) і глибоко перекопую. Оскільки ділянка в мене невелика, виділяю для валеріани непридатні для інших рослин місця: під тином, в затінку будинку тощо. Валеріана добре переносить затінення, хоч на відкритому місці урожай був би вищим.

У жовтні, до заморозків, валеріану викопую, обрізую бадилля, промиваю з шланга кореневище і відокремлюю столони. Їх добре видно — вони білого кольору і товстіші, ніж корені. На кінці столона брунька. Звичайно на столоні є декілька маленьких білих корінців, але навіть без них він придатний для садіння. З одного куща отримую 5—10 столонів.

Материнське кореневище використовую з лікувальною метою, а столони висаджую на підготовлену грядку. Це можна робити відразу або через декілька днів — як вийде. Зберігаю столони в поліетиленовому пакеті або у відрі, накривши його.

Відстань між рослинами має бути 20 см. Столони повністю загортаю землею, потім поливаю. Весною вони проростають. Приживлюваність звичайно стопроцентна. Інколи буває, що раптові морози заважають висадити столони на грядку. Тоді прикопую їх у саду, а весною пересаджую на постійне місце.

Протягом літа догляд звичайний: полив у разі потреби (хоч валеріана посухостійка рослина, але щоб мати добрий урожай, треба підтримувати достатню вологість грунту), прополювання, розпушування міжрядь до змикання кущів. Під час розпушування грунту треба бути уважним; якщо оголяться корені, коти швидко знайдуть валеріану і можуть її повністю затоптати. Тому корені присипають грунтом, взятим з іншого місця.

У червні валеріана зацвітає. Оскільки я не збираю насіння, квітконоси обрізую. Це сприяє кращому росту кореневищ і виключає самосів.

До осені за один вегетаційний період виростають товарні кореневища.

Таким чином, вирощування валеріани пагононосної дає змогу отримати урожай кореневищ за один рік, зекономити площу і скоротити затрати праці.

М. А. Бурова,
м. Запоріжжя

бецибулинами. За нашими спостереженнями, 4—8° не є обов'язковими. Якщо гладіолуси протягом усього сезону своєчасно підживлювали і поливали, цибулини добре зберігатимуться і в квартирі, але за умови, що вона суха.

Багато неприємностей завдає трипс. Радимо не витрачати марно зусилля та час на обробку хлорофосом, карбофосом, бо цих хімікатів трипс не боїться. А ось дво- чи триразове обприскування, починаючи з утворення третього листка, розчином плеткранту (25—20 мл на 10 л) діє безвідмовно.

Із досвіду аматорів знаємо, що позитивно діють і обприскування настоянкою із чистотілу. На 10 л такої настоянки потрібно 1 кг сухого листя

Поради тим, хто вирощує гладіолуси

Для багатьох аматорів дуже складним завданням є зимове зберігання гладіолусів. На основі 15-річного досвіду радимо після викопування, обрізування листя без «пенька», обробки проти хвороб і трипсу посилено сушити цибулини протягом 10 днів побутовими тепловентиляторами типу «Уют», «Ветерок». Тепле (не гаряче) повітря спрямовувати на «гірлянди» з капронових панчіх, у яких лежать неочищені бульбоцибулини гладіолусів.

Таке сушіння дає змогу швидко позбавитися вологи, яка збирається під оболонками цибулин і є основою для розвитку хвороб. Завершуємо сушіння за звичайної кімнатної температури протягом 15—20 днів.

Друга важлива умова — місце зберігання має бути сухим і добре провітрюваним. Картопля, а тим паче капуста не повинні бути поруч з бульбоцибулинами.

або 3 кг свіжого чистотілу. Застосовують і БИ-58, але це дуже отруйний хімікат, до того ж він уповільнює розвиток рослин.

Гладіолуси вимагають серйозної роботи. Ми твердо виконуємо такі правила: ще до того, як висаджувати квіти, складаємо посадкову карточку; не вирощуємо гладіолуси на одному місці два роки підряд; коли викопуємо, то як садивний матеріал відбираємо тільки бульбоцибулини, у сортності яких абсолютно певні.

Якщо ж раптом (а подібне за 15 років трапилося 6 разів) з-поміж будь-якого сорту з'являється відхилення, ці рослини позначаємо, пов'язавши між першою і другою парою нижніх листків етикетку із щільного картону.

В. С. та О. П. Фортунатови,
Луганська обл.

Гладіолус сорту «Очарованный странник».

Гладіолус сорту «Ирландские глаза».

Квітник

Плекаю 100 сортів

У мене є побажання, щоб у «ДСГ» відкрили рубрику для квітникарів. На останній сторінці обкладинки можна друкувати кольорові слайди різних сортів гладіолусів, троянд та інших квітів. Я вважаю, що кожній господині, кожному аматору буде цікаво прочитати про той чи інший сорт квітів, його характеристику, історію, спосіб вирощування.

Я в свою чергу хочу поділитися досвідом вирощування гладіолусів і зберігання садивного матеріалу. Маю колекцію цих квітів близько 100 сортів вітчизняної та зарубіжної селекції найрізноманітніших кольорів: білі, білі з плямою іншого кольору, кремові, жовті, зелені, оранжеві, лососево-рожеві, рожеві, червоні, червоно-чорні, рожево-малинові, малиново-чорні, бузкові, пурпурні, голубі, фіолетові, димчасті, коричневі. Серед них дипломанти виставок «Кращі гладіолуси року».

Ділянку готую з осені. Глибоко перекопую грунт, вношу перепрілий гній, мінеральне добриво «Стимул». Весною вже не перекопую, лише роблю канавки завглибшки 12—15 см, засипаю їх піском на 3—4 см і починаю висаджувати цибулини. Перед цим усі цибулини і дітки протруюю протягом 2—2,5 год у розчині марганцівки. Висаджую на глибину, яка дорівнює трьом-чотирьом діаметрам цибулини, залежно від грунту: на важких мілкіше, на легких піщаних — глибше. Відстань у рядку не менше 20 см, а між рядками 50, можна й 40 см. Загортаю піском, а зверху землею. Пісок використовую для того, щоб під час викопування цибулин восени краще відокремлювалась земля від коріння і не осипались дітки.

Посадивши цибулини, замульчовую всю грядку тирсою або торфокришкою. Мульча, коли літо посушливе, запобігає випаровуванню вологи, а при зливах не дає стікати воді та підтримує більш-менш однакову температуру: вдень не дає грунту перегрітися, а вночі — надто охолонути. Вона також глушить бур'яни, грунт не потрібно розпушувати, бо під мульчею, він не ущільнюється. Гладіолуси починають сходити десь через 20 днів. Під мульчею дітки сходять майже стопроцентно і на два тижні раніше, ніж у відкритому грунті. На осінь отримую з них чудові цибулини діаметром 3—4 см. В міру підростання гладіолусів стріли підв'язую: на початку і в кінці рядка забиваю кілки (якщо рядок довгий, то ще один-два посередині), натягую по обидва боки шнурочки чи шпагат так, щоб стріли були посередині. Між ними протягую дротинки, і кожна стріла закріплена.

Таким способом я вирощую гладіолуси вже декілька років і отримую стріли міцні, в окремих сортів висотою до 1,5 м і більше. Протягом літа підживлюю рослини тричі витяжкою коров'яку або з курячого посліду (1 л на відро води).

Починаю викопувати цибулини на початку жовтня. Обрізую квітконіс, залишаючи 2—3 см, цибулини промиваю у воді, опускаю в розчин хлорофосу (20 г на 10 л води) на 20—30 хв і підсушую у сонячну погоду протягом 3—4 днів. Потім протягом місяця сушу над опалювальним котлом, після чого очищаю від старих цибулин, стебел і переношу в холодне сухе приміщення, де вони зимують. Я цибулини тримаю в комірчині, де температура не піднімається вище 8—10° тепла. Навесні, за 2—3 тижні до садіння, очищаю повністю від обгорток, переглядаю, сортую. Завдяки цьому у мене практично немає відходів.

М. М. МАРКУСЕНКО,
265100, Рівненська обл.,
м. Дубно, пров. Кедрова, 6-а

Гладіолус сорту Джанга Флауер.

Жоржини

Майже 20 років вирощую жоржини і займаюсь їх селекцією. Отримав багато сортів, наприклад, Мереживо України — квіти білі, Тарас Шевченко — чорно-червоні, Чисте небо — блакитні та багато інших. Нині працюю з казковими сортами жоржин. Вже отримав комірцеві сорти: Веселі хлоп'ята — квіти фіолетові з білим комірцем; Жар-птиця — червоні з жовтим комірцем.

В кінці липня жоржини починають квітувати. І коли глянеш на цю гаму кольорів, то серце завмирає від такої краси. Але цьому передує копітка робота.

З кінця вересня стає все холодніше й холодніше, а десь з 10—15 жовтня настають перші заморозки. Тоді приступаю до викопування жоржин.

Обережно викопую, звільняю від землі і даю обсохнути кореневищам у затінку. Тим часом готую розчин бовтанки: 3 відра глини на 5 відер води і додаю 50 г інсектициду рогору. Все добре перемішую. Затим кожний кущ по три рази занурюю у бовтанку, щоб на кореневищах утворився захисний глиняний панцир. Далі кожен кущ розкладаю на повітрі в затінку. А коли захисний панцир підсохне, заношу кущі в сховище, де вони зберігаються до кінця лютого. Кожних два тижні стан коріння переглядаю. Ті, що загнили, вибраковую.

В кінці лютого переношу кореневища із сховища в невелику тепличку, де присипаю їх землею. А зверху добре поливаю водою кімнатної температури, краще сніговою. Через 10—15 днів жоржини починають проростати. Коли пагони підростуть і матимуть 4 добре розвинутих листки, починаю живцювати. Виламую живці так, щоб не руйнувати сплячих бруньок. А на тому місці виросте їх безліч. Живці ставлю в розчин стимулятора росту (гетероауксину) на 20—24 год. Поки живці там знаходяться, готую субстрат із дернової землі, торфу, перліту у співвідношенні 1:1:1,5, добре перемішую і розкладаю в спеціальні коробочки. Помірно його поливаю. А через 10—15 хв розпочинаю садити живці.

Посадивши, ставлю їх у прохолодне місце з температурою +5°C на 5—10 днів. Коли вони пройдуть холодну обробку, переношу їх до теплиці з температурою плюс 10—18°C. Там вони теж знаходяться 10 днів. Потім температуру підвищую до 20°C, і живці швидко йдуть в ріст. Коли минуть весняні заморозки (в кінці травня), висаджую їх у відкритий грунт. В ямки обов'язково кладу перепрілий гній. В подальшому догляд полягає в розпушуванні грунту і видаленні бур'янів.

І. О. Хотін,
селекціонер-аматор,
251350, Чернігівська обл., м. Прилуки-8, пров. Луначарського, 1

Квіти Києва

Не можна уявити Києва без парків, скверів, квітів. Особливо ж милує зір киян і приїжджих різнобарвне квіткове намисто столиці України. Надходить осінь, і квіти на клумбах, газонах, у вазах створюють неповторний аромат бархатного сезону. Апофеозом цього дійства є щорічні виставки квітів, що влаштовуються на живописних схилах Дніпра. Такої пори оранжево-золотисті палітри килимових квітів по праву конкурують з сонячним блиском золотих бань Лаври. Чарують жоржини, нагідки, бегонії, петунії, алісум, портулак та десятки інших представників квітучого царства.

Вражаєшся не тільки красою, а і натхненною працею тих, хто її створює, цебто працівників тресту зеленого господарства міста, багатьох квітникарів-аматорів. Декоративні куточки, тераси, килимові «вишиванки» в оздобі шовкового смарагду трав — за все це хочеться щиро подякувати людям, які кохаються в квітах і радують їх красою інших.

На знімку: декоративний куточок з виставки квітів у Києві.

Фото **Ф. Лівинського**

Рис. 1. Будинок на основі двох вагончиків.

Рис. 2. Другий варіант будинку на основі двох вагончиків.

Архітектура садового будинку

Садові масиви нині оперезали великі й малі міста. Спочатку їх забудовували сором'язливими фанерними «шпаківнями», далі виросли цегляні хатки. Та ось вітри демократизації змели обмеження та перепони на шляхах будівельної активності і — аж загуло! На мізерних 5—6 сотках звелись здоровенні потвори — багатокімнатні будинки з мансардами, господарчі блоки, туалети, душові, комори, пташники, теплиці і тому подібне.

А де ж сади? Замість них лишилися тільки клаптики. Садові масиви неухильно перетворюються на зону суцільної забудови. Фахівці визначають це явище як «втрату рекреаційного ресурсу».

У чому ж хибність такого напряму розвитку? На мою думку, у відмові від професійного підходу в досить непростій ситуації. Аматори-садівники спробували стати аматорами-архітекторами, не зваживши на те, що архітектурні помилки надовго закріплюються в часі, тому їх набагато важче виправити. В архітектурі діють жорсткі закони, порушення яких призводить до покарання у вигляді психологічного та фізичного дискомфорту, перевитрати праці, матеріалів та коштів.

Найпоширеніша помилка — підхід до садового будинку з міркою житлового котеджу, а простіше — хати. Тим часом життєві процеси в будинку для відпочинку проходять специфічно. Однією з основних відмінностей є те, що садовий будинок експлуатується в основному в теплу пору року. Це не тільки виправдовує застосування тонких «холодних» стін та мілких фундаментів, але великою мірою визначає планувальне рішення.

Значна частина життєвої активності проходить у межах веранди або загальної кімнати, сполученої

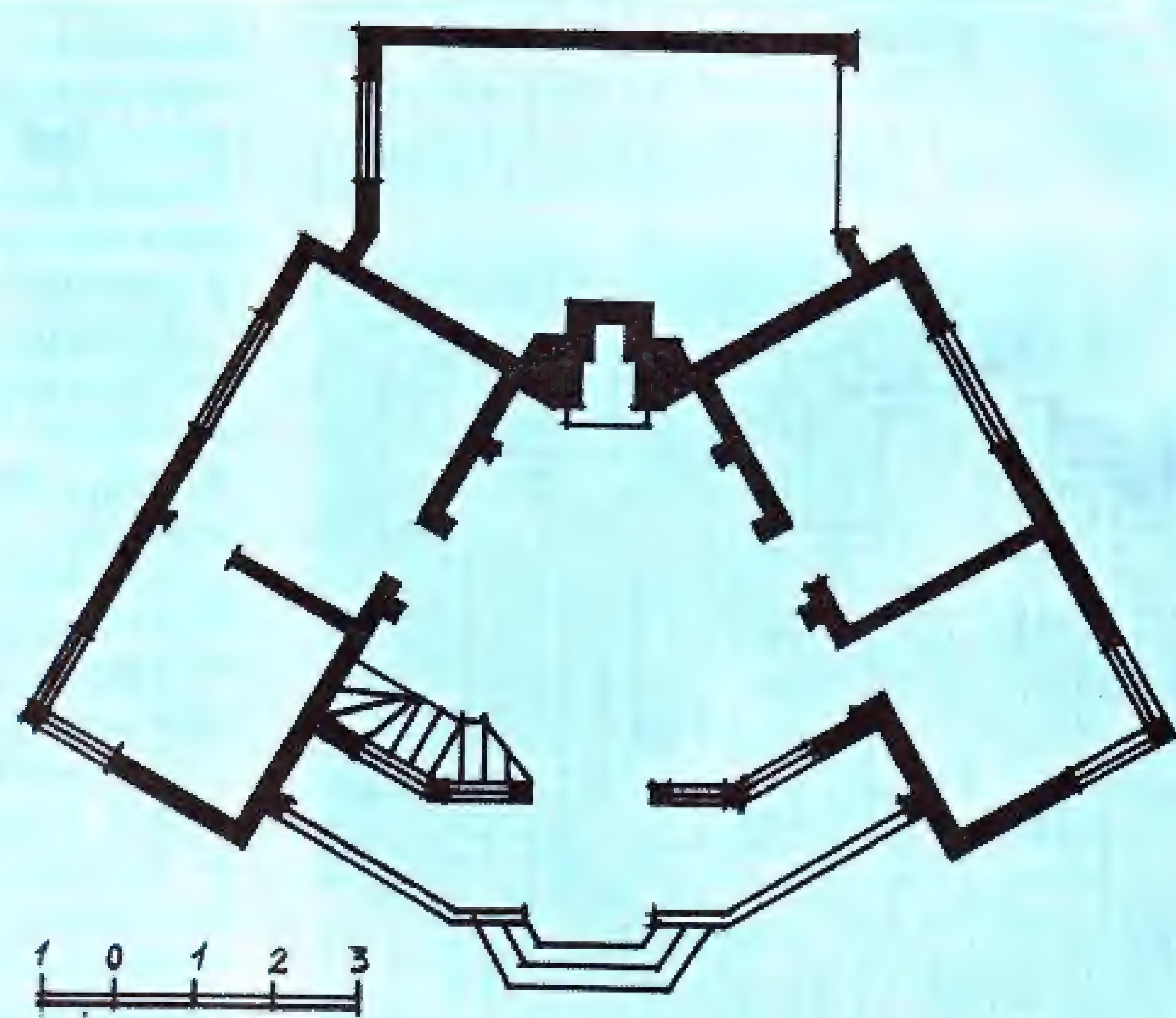

Рис. 3. План будинку на основі двох вагончиків.

з кухнею. Особливість полягає також в постійному переміщенні знадвору в кімнату і навпаки.

Отож, слід гранично спростити та полегшити шлях, яким здійснюється інтенсивний рух, не припускати великих перепадів рівнів, виключити тамбури та передпокої. В садовому будинку не потрібні переходи в кухню через коридор чи передпокій. Правильніше передбачити прямий зв'язок чи навіть просторове поєднання кухні із загальною кімнатою, яка в свою чергу може бути об'єднана з верандою.

Зважаючи на це, можна виправдати перерозподіл корисної площі — збільшення частки загальної кімнати за рахунок спалень.

Нарешті, треба приділити увагу естетичним якостям садових будинків. Идеться не лише про форми та способи декорування їхніх фасадів. Дієвішим є застосування виразної об'ємно-планувальної структури, яка повинна забезпечувати привабливість, оригінальність зовнішнього вигляду, а також експлуатаційні вигоди, економію матеріалів, спрощення конструкцій, простоту спорудження.

Наведу кілька прикладів із своєї практики.

На деяких садових масивах поширене використання типових експедиційних вагончиків. Підкоряючись принципу будівництва «як у сусіда», раз за разом повторювався прийом, коли спарені вагончики з вузькою верандою піднімаються над гаражем та кухнею, складеними з бетонних блоків. Як бачите,

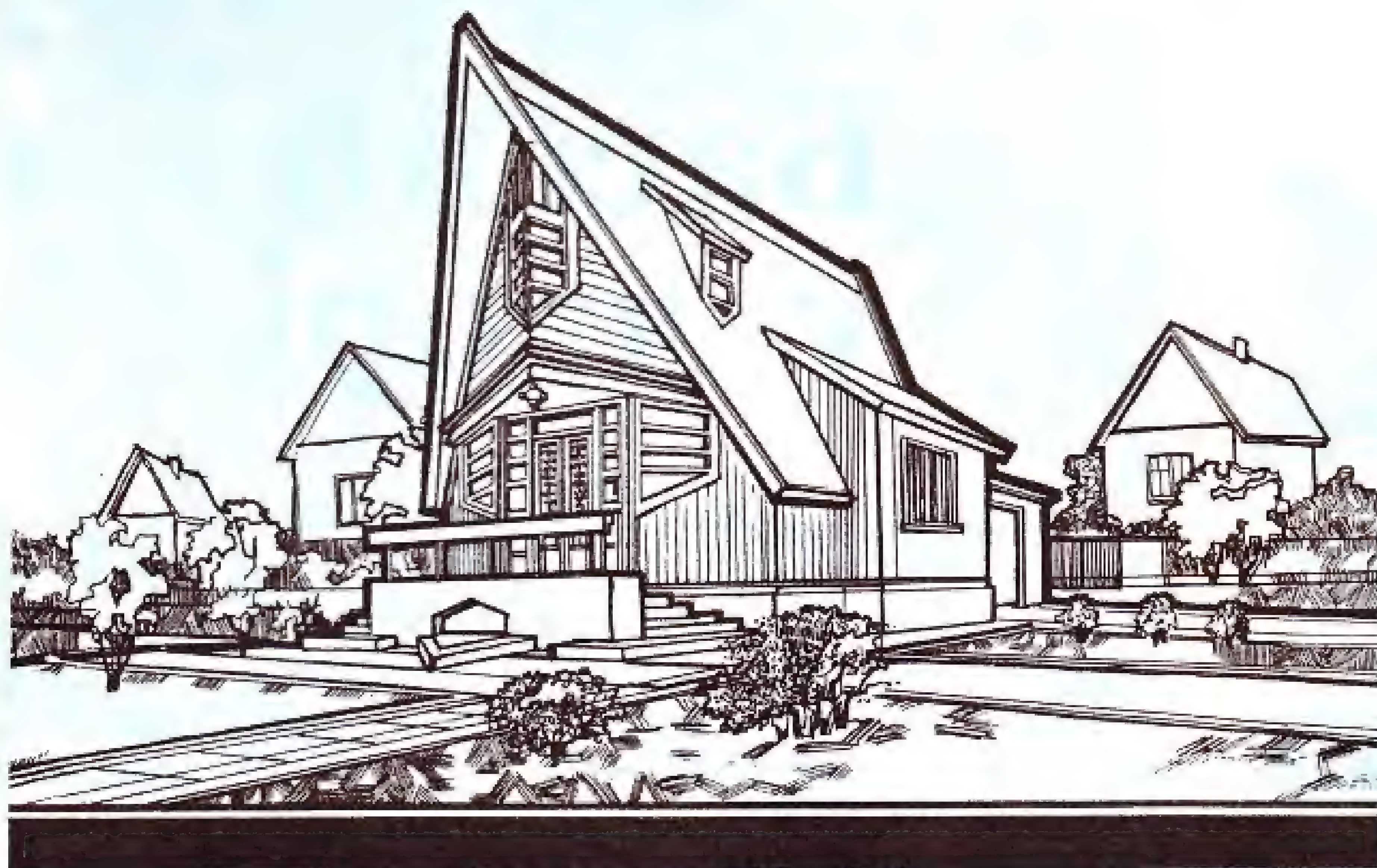

Рис. 4. Будинок споруджений на основі одного вагончика.

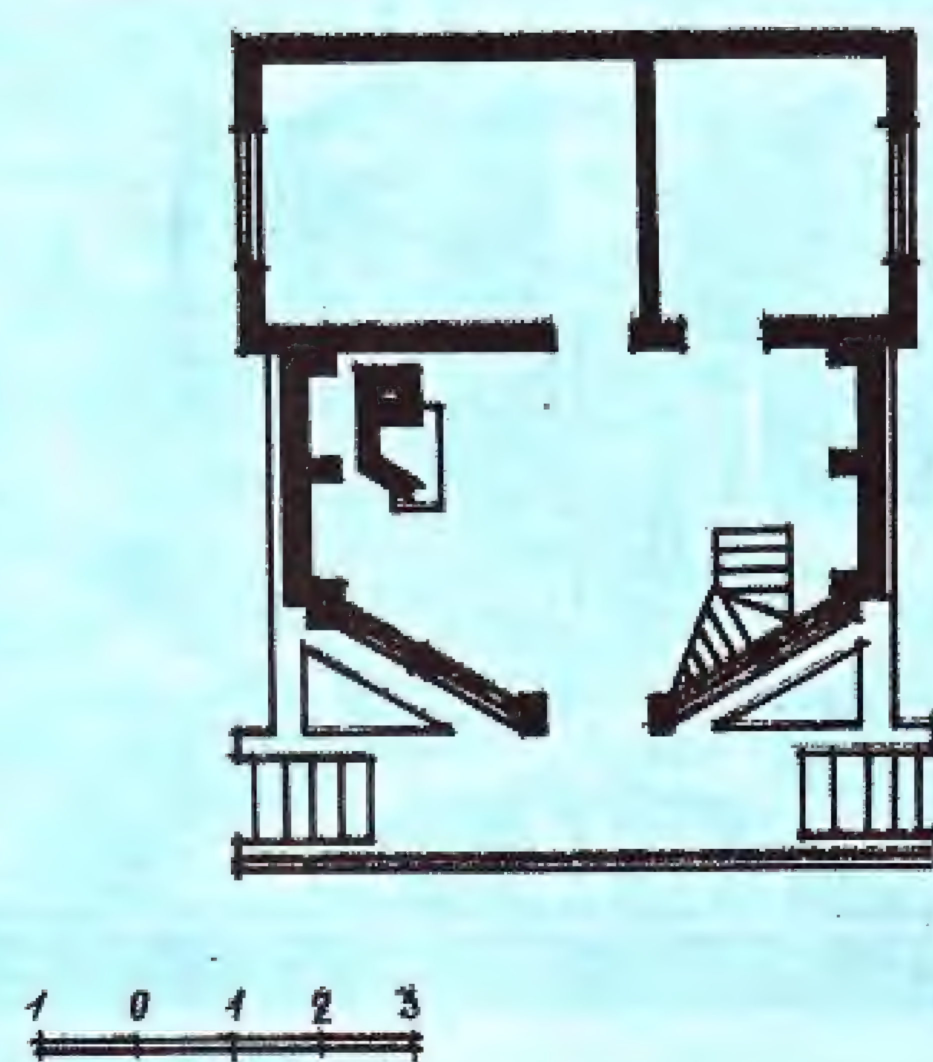

Рис. 5. План будинку на основі одного вагончика.

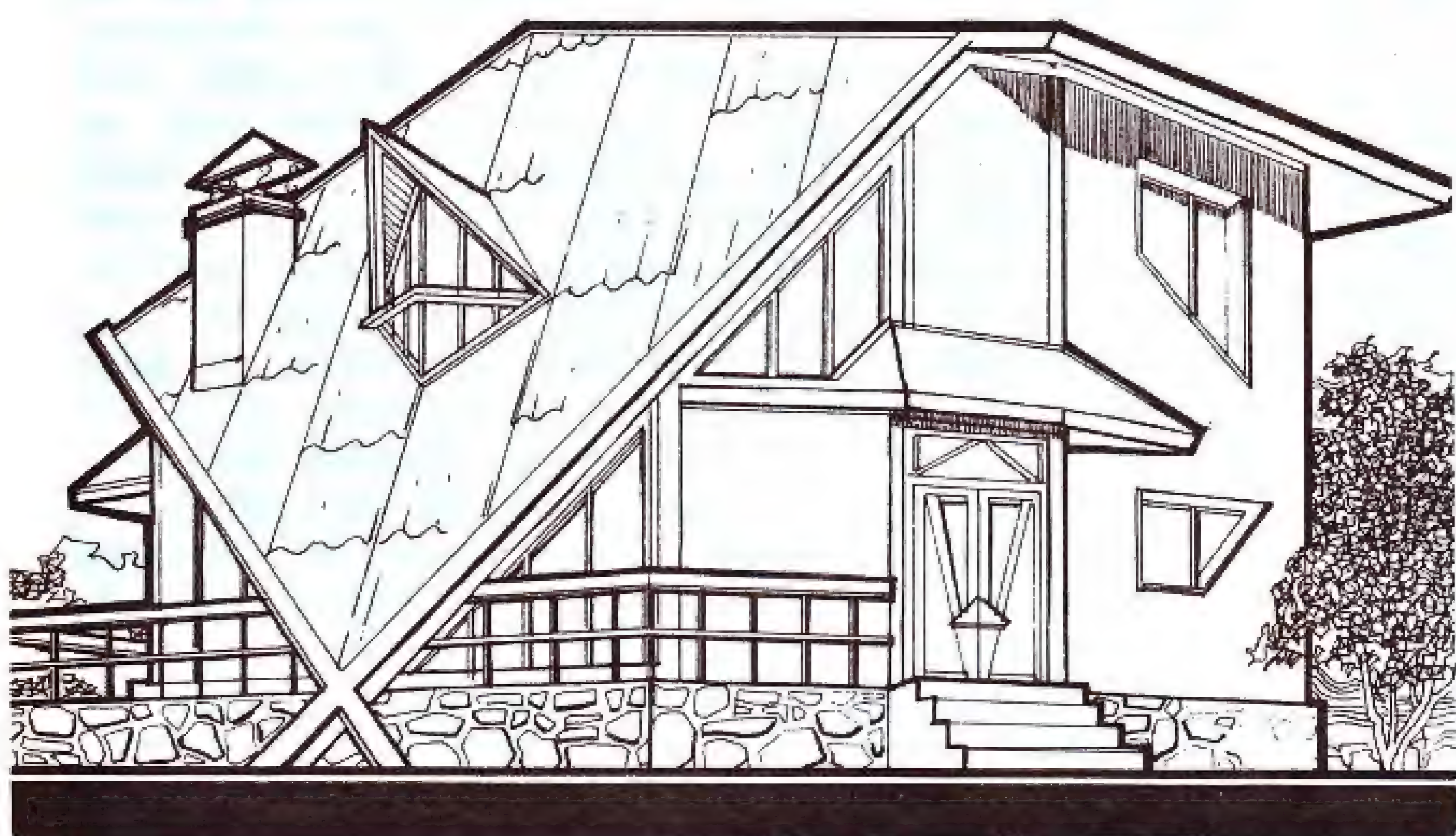

Рис. 6. Будинок типу «бунгало».

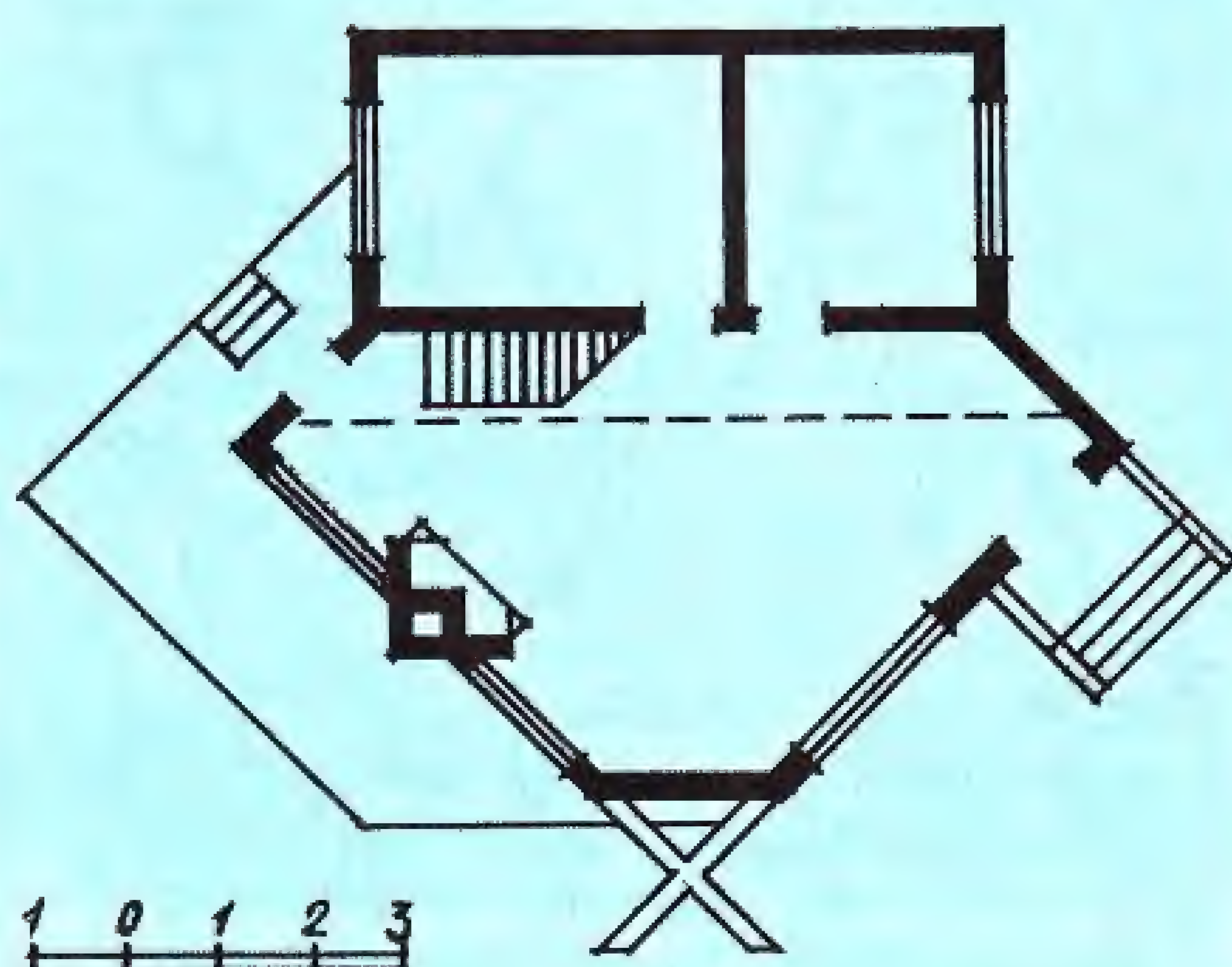

Рис. 7. План будинку типу «бунгало».

в цьому випадку порушуються усі наведені вище міркування.

А варто було б компонувати вагончики так, щоб створити зручну та ошатну будівлю. Веранда-загальна кімната безпосередньо поєднана з кухнею, пов'язуючи між собою спальні. Комора та гараж розміщуються з тилу (рис. 1, 2).

Для зменшення об'єму другий варіант проекту запропонований з односкатною покрівлею (рис. 3). В подальшому пошуки економічності привели до розробки третього варіанту — з використанням лише одного вагончика (рис. 4, 5). Важливою перевагою при цьому стала невелика площа забудови (рис. 4). Компоновка будинку з блоків-кімнат дещо звужує можливості вибору оптимальної форми. Інша справа — вільна композиція, коли можна повністю задовольнити індивідуальні смаки щодо організації життєвих процесів, створення зовнішньої форми та внутрішнього простору. А це у свою чергу забезпечить психологічну свободу від звичних просторових стереотипів. Пропонуємо проект, в якому використано прийом «бунгало» (рис. 6, 7). Геометрія будинку вибрана так, що, незважаючи на подвійну висоту похилої стелі, кубатура загальної кімнати, на площі якої знаходиться кухонна зона, не перевищує кубатури звичайного будинку. Щодо зовнішньої форми, вона не суперечить традиційним будівлям із скатними дахами.

Нарешті, хочу познайомити читача з досвідом проектування будинку, об'ємно-планувальна структура якого відрізняється від загальновизнаних стереотипів.

Проектування спиралося на такі вимоги:

мінімізація витрат матеріалу на зведення просторої вітальні, кухні, комори, туалета з душем, спальні з балконом, тераси;

гранично спрощені конструкції, зважаючи на відсутність кваліфікованих будівельників;

захист від шкідливих впливів вулиці при відкритості в бік саду та декоративної водойми;

будинок повинен бути привабливим з усіх боків і мати мінімальну площу забудови.

Усім переліченим вимогам відповідає круглий план. Справді, циліндрична стіна — найкоротша для огородження певної площі. Крім того, її висока стійкість (згадайте бастіони та вежі фортець) дає змогу зробити таку стіну якомога тоншою (рис. 8, 9). Конструкція зводиться до цегельної кладки із закріпленими в ній балками невеликої довжини та перерізу (це також перевага круглого плану). Пластична форма забезпечує різноманітність вигляду будинку з усіх боків, об'єм не протиставляється середовищу, а вписаний в ландшафт.

Відхід від стереотипів нерідко викликає сумніви у господарів дачних ділянок. Власниця будинку

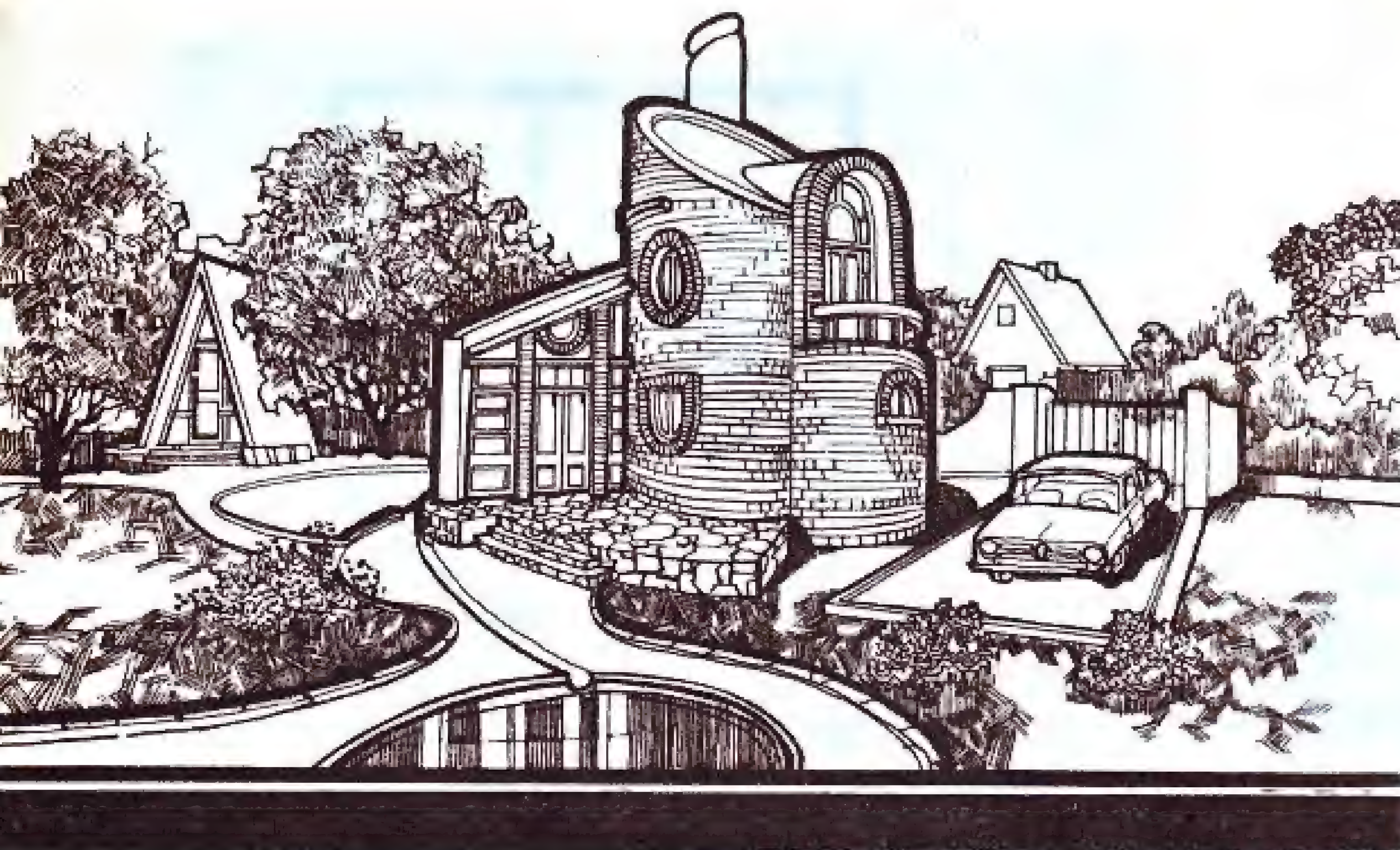

Рис. 8. Будинок із циліндричними стінами.

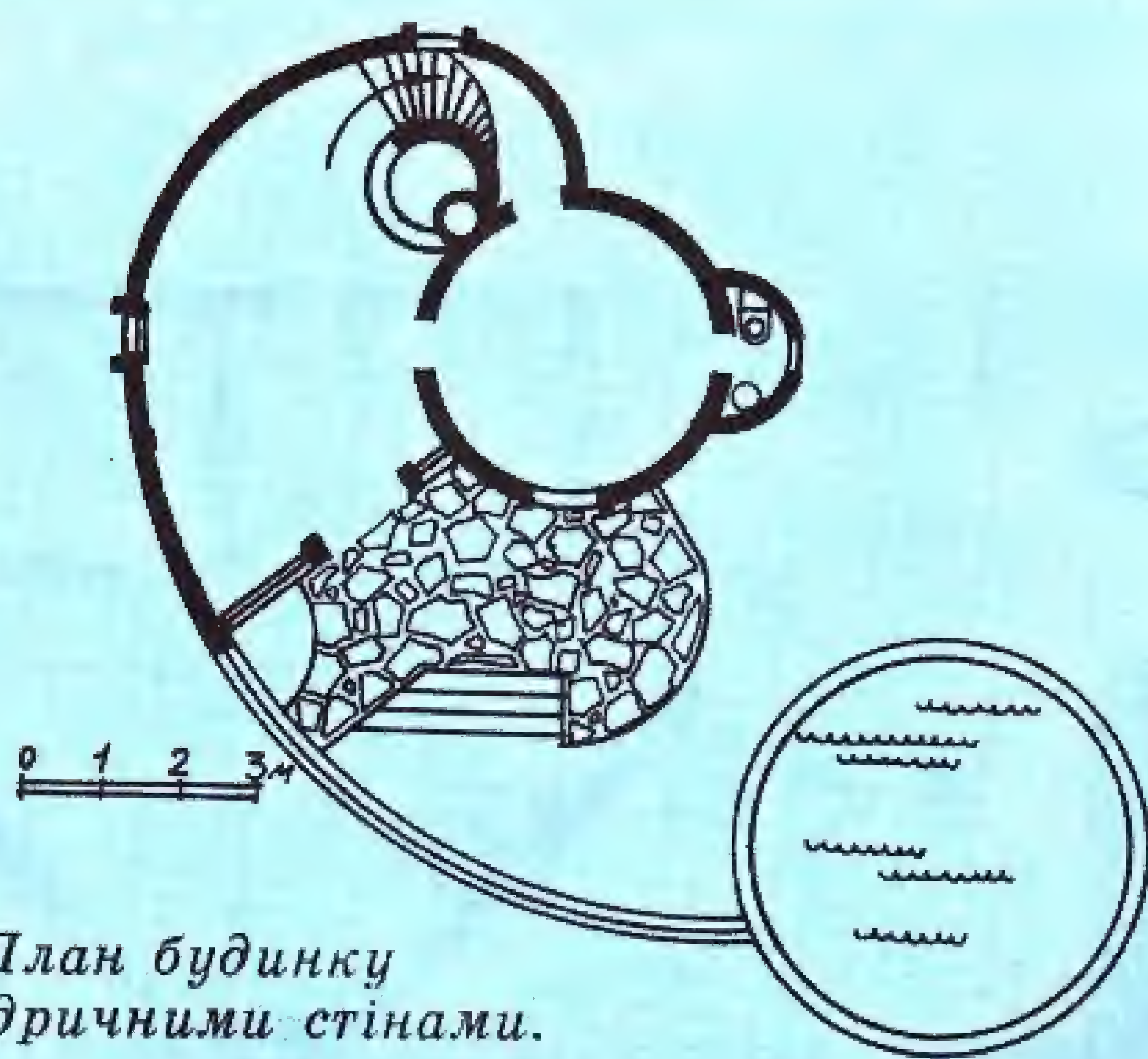

Рис. 9. План будинку із циліндричними стінами.

Г. В. Мітюрьова рішуче довірила новим архітектурним рішенням і нині зводить неповторну за зручністю і красою будову.

Підсумовуючи наведені приклади, варто зауважити, що вони лише вказують на деякі напрямки створення проектів садових будинків, які можна зводити з невеликими затратами праці та матеріалів. Не менш важливо, щоб садовий будинок прикрашав ландшафт або бодай не шкодив йому.

І. Й. Лошаков,
кандидат архітектури,
доцент,
м. Київ

Басейн у дворі

Навіть невеличку присадибну ділянку чи садочок прикрасить бодай мініатюрна водойма. Вона не тільки оживить навколишній пейзаж, а й створить сприятливіший мікроклімат, зволожуватиме повітря, надасть своєрідної чарівності саду. Крім того, вона стане додатковим, а можливо й основним резервуаром для поливання рослин теплою водою.

Багато початківців, будуючи водойму, припускаються одних й тих же помилок. Я й сам на практиці зазнав невдач. Спочатку обкладав басейн гранітом, потім шви і тріщини між окремими каменями заліплював цементним розчином без піску. Але рівень води в басейні протягом доби знижувався на 15—25 см. Незважаючи на те, що я прочитав усю наявну літературу з цього питання, лише після того, як у четвертий раз переробив свій басейн, вода в ньому почала утримуватися на постійному рівні. А це дало можливість вирощувати навіть водяну білу лілію, адже при коливанні рівня води тичинки цих квітів намокали, потім загнивали.

Якщо зважити на те, що навіть мініводойма, крім господарського, має і естетичне значення, то вона повинна розміщуватися в зоні відпочинку, недалеко від будівлі, серед квітів. Важливо тільки, щоб вона не була повністю затінена деревами чи будівлями.

Водойми можна робити з високими і утопленими в землю берегами. Коли береги високі, зручно спускати воду через зливний отвір. Але водойми з утопленими берегами практичніші, виглядають природніше і зручніші для вирощування водних рослин.

Водойми правильної геометричної форми більше підходять для садів з регулярним плануванням, тобто розбитих на прямолінійні ділянки. Водойми асиметричної форми краще робити в садах з вільним плануванням, наближеним до природного. Саме тут найбільший простір для фантазії.

Глибина і розміри водойми залежать від її основного призначення. У наших умовах, на мій погляд, найоптимальніша глибина від 0,4 до 1,3 м — тоді добре проглядатимуться крізь товщу води дно, каміння, риба, рослини, що в ній ростуть.

На ділянці площею 5—10 соток (а саме такі здебільшого дачні ділянки) найдоцільнішим буде басейн розміром від 3 до 10 $м^2$. Якщо його використовуватимуть комплексно, в тому числі і для вирощування риби та водних культур, бажано зробити дно з похилом і заглибленнями для мулу і садіння рослин.

Побудувати найпростішу декоративну водойму під силу кожному садівникові. Для цього не потрібні дорогі матеріали, можна обійтись камінням чи цеглою, цементом, піском і поліетиленовою плівкою.

Часто садові ділянки розташовані в низинних, заболочених місцях. Невелика штучна водойма в цих умовах конче потрібна, вона допоможе значно знизити рівень грунтових вод. Слід тільки дно та стіни вимостити камінням або цеглою. Споруджуючи водойму, можна також використати старі ванни, бетонні кільця, різні баки, обрізки широких труб або викопати котлован будь-якої форми.

Будівництво своєї водойми (басейну) я розпочав з вибору місця і розмічування. Мій сад спланований у ландшафтному стилі, тому, щоб басейн не мав вигляду простої ями з водою, надав йому неправильної ниркоподібної форми.

Дно котлована збудував похилим, старанно утрамбував і посипав піском.

Гідроізоляцію зробив із поліхлорвінілової плівки. Щоб визначити її розмір, виміряв найбільшу довжину та ширину басейну і до кожної з отриманих цифр додав подвійну глибину. Так, якщо довжина басейну 2,3 м, найбільша ширина 1,25 м, а найбільша глибина 1 м, то потрібна плівка розміром 4,3×3,25 м. Але такої плівки я не знайшов. Тоді взяв два рукавоподібних шматки плівки завдовжки по 4,5 м, ножем розрізав по одному ребру кожний з них і склав обидва полотна одне на одне.

На підготовлену піщану основу басейну акуратно розіслав здвоєну плівку. Краї, що загорнулися, притиснув камінням. Після цього обережно розправив усі складки, забетонував дно цементно-піщаним розчином (співвідношення 1:3) шаром 2—3 см і прозалізнив його. Для цього, розгладивши цементний розчин, змочив його водою, посипав цементом і знову розгладив кельмою.

Через кілька днів, коли цементний розчин затвердів, почав закріплювати укоси басейну плоскими каменями. Щоб не порушити цілісність бетонного покриття, перед тим на дно поклав мішковину в декілька шарів.

Камені вдалося зробити плоскими, розколюючи їх по коричневих прожилках, завдяки чому стіни зайняли менше місця. Якщо ж цього зробити не можна, то котлован треба копати дещо ширшим.

Верхні камені, навпаки, взяв цілими і обклав ними периметр басейну, що надало йому більшої природності. Таким чином, бортові камені виступали лише на 10—15 см вище рівня грунту. Краї плівки, що виглядали поза каменями, обрізав.

Щоб захистити цементний розчин від надмірного висихання, особливо від прямих сонячних променів, протягом трьох днів стіни і дно накривав вологими ганчірками і регулярно поливав їх водою.

На дно басейну, в тій його частині, де глибина найбільша, насипав шар родючої землі, яку попередньо рясно зволожив, і посадив біле латаття.

Басейн заповнив водою з артезіанського колодязя, а для наступного його поповнення зробив водостічний жолоб з даху, який замаскував серед прибережних рослин.

Щоб грунт не розмивався під час заповнення водою, присипав його 2—3-сантиметровим шаром крупнозернистого річкового піску. Оскільки кореневища латаття легші за воду і можуть спливти на поверхню, притиснув їх невеликими каменями. Рослини можна також посадити у великі горщики, корзини, відра чи ящики з землею, але за сонячної погоди їх видно у воді, а значить, втрачається природність водойми. Латаття висадив невеликою групою так, щоб його листя не закривало усієї водної поверхні.

Воду на зиму залишаю у водоймі. При глибині 1 м вона не промерзає до дна навіть у дуже суворі зими і, як показує моя багаторічна практика, рослини зимують чудово і весною починають нормально розвиватися.

Навесні, як сходить сніг і настають теплі дні, воду з басейну викачую і прибираю усі напівзгнилі рештки рослин та листя, яке туди попадало. Мул посипаю тонким шаром річкового піску і знову заповнюю басейн водою.

Водойма гарно поєднується з підпірною стінкою і альпійською гіркою, для будівництва якої я використав землю, вийняту з котловану.

Декоративні басейни особливо виграють у поєднанні з багаторічними вологолюбними рослинами. Тоді вони нагадують невеликі мальовничі природні водойми. Висаджувати рослини слід групами, низькорослі ближче до води.

Водолюбні рослини можна принести з річки, озера або ставка, але краще взяти їх у знайомих садівників, щоб не спустошувати природу. Особливо треба берегти ті рослини, які занесені до Червоної книги. А в садівників завжди є надлишки садивного матеріалу, бо за дбайливого догляду ці рослини швидко розростаються. У водоймах та поруч з ними чудово себе почувають латаття біле, глечики жовті, півники, стрілолист, папороть, бадан, хоста, лілейник та ін.

Будуючи водойму, кожний садівник може створити на своїй ділянці справжню декоративно-художню композицію з каменю, бетону, води і рослин. Для цього треба тільки трохи оригінальності і винахідливості.

В. С. Голуб,
313850, Харківська обл., м. Ізюм,
вул. Київська, 36, кв. 69

Пропоную

...післяплатою насіння різних городніх культур, квітів, стахісу, меліси, м'яти перцевої, лагенарії, кубишки, обліпихи, вишні повстистої. Для отримання бланка замовлення висилайте конверт із зворотною адресою, без скорочень. Строк виконання замовлення 15 днів.

332311, м. Мелітополь-11, а/с 22

...садивний матеріал пізніх білих махрових нарцисів.

Середа Микола Григорович,
252152, м. Київ-152, вул. Серафимовича, 6, кв. 115

...насіння перцю; лагенарії; стійких огірків (10 сортів); помідорів (75 сортів): Де Барао, Хурма, Японський краб, Супергонець, Суперекос, Марманд, Космонавт Волков, Домінатор; високоврожайні — Лимон-ліана, Крон-принц, Валента, гібриди Тарасенка; великоплідні — Гулівер, Чудо Голландії, Гігант Маслова; екзотичні — Перцеподібні, Груша, Сосульки, Колокольчик. При замовленні надсилайте конверт із своєю адресою.

В. Ф. Святушенко,
245520, Сумська обл., м. Охтирка,
вул. Київська, 50

...регулятор температури для інкубаторів. Діапазон регулювання — 36... 41°С. Точність підтримання температури ±0,2°С. Потужність обігрівача (електролампи) до 400 Вт. Ціна 400 крб.

Замовлення на придбання регулятора направляти на адресу:

Шаганян Валерій Борисович,
325040, м. Херсон-40, вул. Ак. Тарле
корпус 1, кв. 2

Домашня ферма

Українські чорні білогруді качки

Протягом 25 років розводжу чорних білогрудих качок. Вони виведені працівниками Українського науково-дослідного інституту птахівництва шляхом складного відтворювального схрещування місцевих качок з пекінськими і хакі-кембелл. Кожна з цих порід передала свої найкращі властивості: місцеві — невибагливість до умов утримання, пекінські — швидкий ріст молодняка і більшу живу масу, а хакі-кембелл — вищу несучість. Жива маса качурів нової породи сягає 3,2—3,8, а качок — 2,8—3,3 кг. У них глибокі й широкі груди, широка, довга із нахилом від плечей до хвоста спина, середніх розмірів голова з плавним переходом у шию. Очі великі, блискучі, чорні. Крила добре розвинуті, міцні й щільно прилягають до боків.

Чорні білогруді качки дуже скороспілі, добре відгодовуються. А м'ясо їхнє смачніше, ніж у інших порід.

То чому ж я віддаю перевагу цій породі? Найперше тому, що вони раніше за інших починають нестися, а це, зрозуміло, дає можливість раніше вивести каченят. Несучість качок 100—120 яєць на рік масою по 75—85 г. Колір яєць білий, що дає змогу уже на 4—5-й день перевірити їхню заплідненість. Друга перевага, як я уже згадував,— пристосованість до місцевих умов, невибагливість до годівлі та догляду. І ще — вони надзвичайно привабливі. Але мають і одну ваду — позбавлені інстинкту висиджування свого потомства. Й тому яйця доводиться підкладати під качок інших порід або курей чи індичок. Я, наприклад, підкладаю яйця під індичку, яка, коли виведе потомство, виявляє найкращі материнські якості. Виростити чорних білогрудих каченят набагато легше, ніж молодняк інших порід або курчат. Вже у перші дні життя вони поїдають корм. Найкраще у цей час давати їм білий хліб, розмочений у молоці чи воді. Цей корм кладу у мілку тарілку, а посередині її ставлю скляну банку догори дном. Завдяки цьому збільшується фронт годівлі, каченята не заважають одне одному і залишаються сухими. Окрім розмоченого хліба згодовую ще подрібнені на тертушці зварені курячі яйця, пшоно, свіжий сир. Поруч з кормами насипаю трохи піску. Згодом до раціону додаю зелень, подрібнені коренеплоди.

А ще раджу тим, хто розводить качок, вирощувати кабачки, бо саме вони, подрібнені на тертушці і здобрені концкормами,— найкращий корм для молодняка.

Молодняк чорних білогрудих качок можна придбати у допоміжному господарстві Українського науково-дослідного інституту птахівництва, що розташований у Борках Харківської області.

П. Гарячий,
245210, Сумська обл., м. Білопілля,
вул. Тернавська, 54

Ондатра: стать і парування

Сімейні пари можна створювати восени і весною з перших і других виводків. Я це роблю переважно на початку березня залежно від погодних умов. Взагалі кліматичні умови є одним з основних факторів статевої активності звірків.

Самок і самців добираю по можливості однакового віку, але не споріднених. Роблю це так. Клітку довжиною 1,6 м, шириною і висотою 0,5 м посередині перегороджую сіткою з рідкими вічками. У кожній частині клітки встановлюю маленький будиночок, який заповнюю сіном, а також невеличку ванночку з водою і годівницю. До однієї половини клітки впускаю самця, до іншої — самку. Через два дні перегородку виймаю, але залишаю два будиночки на протилежних кінцях клітки, одну ванночку з водою і годівницю. Якщо пара створена, то самець і самка в одному будиночку. Коли вони тримаються окремо і кусаються, то підбираю іншого самця. Створену пару забираю з так званої клітки «знайомства» і переношу до підготовленої клітки на постійне проживання. Випущені звірки ходять по клітці, знайомляться з новими умовами життя, купаються, а відтак заходять у будиночок і паруються.

Щоб визначити стать звірків, потрібний певний досвід. У першу чергу слід звернути увагу на відстань між анальним і сечовим отворами: у самців — вона майже у 2 рази більша, ніж у самок, і дорівнює приблизно 3 см.

У дорослих самок є три отвори: анальний, статевий і сечовий. Статевий непросто знайти; щоб його побачити, треба розсунути волосся, де між сечовим і анальним отворами видно прогалину без волосяного покриву.

У самки, яка вже народжувала, добре помітні три отвори й усі вони розміщені поруч. У самців поміж анальним і сечовим отворами густе опушення і через шкіру промацується пеніс, а якщо відтягнути шкіру до хвоста, то буде видно його кінчик.

Щоб оглянути ондатру і визначити її стать, необхідно, аби звірок був сухим, бо коли він мокрий, то можна помилитися. Для зручності доцільно мати трубу-уловлювач. Її можна виготовити з тонкої бляхи завдовжки близько 400 мм у вигляді конуса діаметром 100 мм у нижній частині і 80 мм у верхній. Верхню частину слід обшити сіткою з рідкими вічками. Посередині труби кріпиться ручка.

Трубу-уловлювач тримаю лівою рукою і підставляю в лаз будиночка. Правою рукою відчиняю верхні дверцята й обережно, тонкою дощечкою виганяю звірків з будиночка. Один із звірків залазить у трубу. Лівою рукою обережно від лазу вгору по стінці будиночка підтягую трубу із звірком, при цьому хвіст його звисає. Правою рукою зачиняю дверцята будиночка, беру звірка за хвіст і обстежую його. Після обстеження трубу-уловлювач з ондатрою перевертаю вниз над водою і продуваю угорі трубу. Звірок просувається вниз і падає у воду. Такі труби-уловлювачі бажано мати декількох різних діаметрів.

Користування трубами оберігає руки від укусів звірка, що часто трапляється з початківцями.

М. М. Мамчук,
283700, Івано-Франківська обл., м. Надвірна,
вул. Шашкевича, 4/1

Мускусні качки на подвір'ї

На запитання А. М. Піскун («ДСГ» № 11 за 1991 р.).

Доглядати мускусних качок зовсім неважко. Головне — не заважати їм. Влітку наші качки живуть у саду, а взимку — в дерев'яному сарайчику з солом'яною підстилкою. Коли морозу великого немає, вони самі виходять гуляти. Влітку випускаємо їх пастись і купатись, бо живемо біля річки. Качку з малими каченятами випускаємо на річку через тижнів 4—5. Гніздо в кожної качки окреме. Якщо ж в одне гніздо несуться дві качки, то залишаємо для висиджування 17—19 яєць і прикриваємо качку, щоб інша не заважала.

Качка, яка вже остаточно сіла на яйця, подає голос, коли виходить до годівниці. Деякі качки ходять на річку скупнутись, а інші купаються у кориті, у дворі.

Качка неякісні яйця викачує з гнізда й розбиває. Потім полоще шкаралупу у воді й з'їдає. Новонароджених каченят усіх виводить з гнізда і йде з ними гуляти на сонечко. Тоді готуємо мілкий посуд для води і кладемо в неї січену зелень: кріп, спориш, деревій.

Ще даємо посічене яйце (виделкою), просіяну і провіяну дерть (чи крупи пшеничну, ячмінну) теж із зеленню.

Щоб не літали далеко качки в майбутньому, через день-два каченятам треба акуратно відрізати ножицями кінчик крильця (лівого чи правого). Через тиждень даємо сир, цибулю, а ще через тиждень-два сир і яйця виключаємо з раціону, а натомість згодовуємо сіяну дерть, зволожену кислим молоком, та підмішуємо зелень. Годуємо часто, і вони ростуть, як на дріжджах.

Коли починають рости крильця, даємо сиру терту моркву, проварену в лушпиннях і теж терту картоплю. А як уже підуть на річку, то самі пасуться і їдять тільки зерно.

Качки висиджують каченят двічі на рік. Качури виростають великі, майже, як гуси китайської породи (чорноші). М'ясо не жирне, дієтичне.

Н. І. Власова,
Дніпропетровська обл., Покровський р-н,
п/в Братське

Як привчити голубів до голубника

На запитання М. Захарової («ДСГ» № 2 за 1992 р.)

Перш ніж завести голубів, слід знайти місце, де вони водитимуться. Якщо це, скажімо, горище будь-якого хліва, то усі дірки в даху і в піддашші слід позатуляти. Голуби не житимуть там, де їм загрожуватимуть коти або куниці, для яких досить невеликої щілини. І якщо таке трапиться, то, рятуючись від куниці, голуби вилетять із свого «помешкання» і назад уже ніколи не повернуться.

Голуби — птахи зграйні, але між ними часто виникають бійки, тому на горищі, де вони житимуть, окрім дверцят, ще повинно бути три отвори — льотки, прорізані на одній лінії. Тоді найдужчий голуб із зграї сідатиме над льотком і не пускатиме чужих.

На ніч голубник необхідно зачиняти. Льотні отвори затуляють сіткою з дверцятками. Щоб голуби призвичаїлися до подвір'я, вони мають виходити їсти і на прогулянку під сіткою, прикріпленою над льотками.

Для кожної пари голубів необхідно обладнати гніздовий ящик. Ящики ставлять недалеко один від одного. У кожному з них має бути лише один вхід, щоб голубка спокійно висиджувала потомство і до неї не могли забратися чужі голуби.

Якщо голубник прикріплено до стовпа, то кожна пара займає один «поверх» з виходом на південний бік. Льотків на «поверсі» має бути два, щоб можна було на випадок нападу втекти.

Купувати голубів потрібно одного віку, які ще не вміють літати, але вже можуть самі їсти. І надати молодій парі окреме приміщення. Годувати й напувати слід під сіткою. З часом, коли голуб'ята почнуть випробовувати крила, можна буде їх випускати.

Молодих голубів треба випускати парами і почергово — спочатку одну чи дві пари, а днів через два інших. Якщо ж доводиться випускати всіх разом, то за день до того їх не слід годувати, а лише ставити воду.

Випускати треба у вихідний день вранці. Перед голубником на землі слід поставити коритце з кормом, відчинити не лише льотні отвори, а й дверцята. Першими найкраще випускати льотних голубів або навчених — вони далеко не полетять.

І ще. Чому не слід брати для розведення дорослих голубів? Справа в тому, що дорослі важко приживаються до нового місця, а тому легко можуть залишити гніздо і знайти нове місце або й повернутися до колишнього господаря. Привчити таких голубів до нових господарів дуже важко.

П. І. Колісник,
Сумська обл., м. Охтирка,
вул. Петровського, 7, кв. 9

Водій одного з київських автопарків Микола Борисович Гаврилов на дачі з голубами «Київські свіги».

«МОЄ ВОДОЛІКУВАННЯ»

Страждаючи від недуг, люди з давніх-давен шукали шляхи до фізичного зцілення. В результаті людство надбало силу-силенну рецептів і методів лікування ослабленого організму. Але, як часто буває, ми не переймаємо, забуваємо чи просто губимо те цінне, що надбали наші батьки й д ди, попередні покоління. І тоді, звично, доводиться заново винаходити «велосипед».

У цьому номері журналу започатковуємо серію матеріалів з унікальної нині книги німецького священика Севастіана Кнейппа «Моє водолікування», яка видавалась російською мовою в Києві у друкарні Петра Барського ще в 1898 році. Було чимало перевидань, але, гадаємо, далеко не кожний читач «ДСГ», тим паче сільський, може знайти сьогодні цю рідкісну й дуже корисну книгу. Цінність її в тому, що автор не лише знайшов випробувані до середини минулого століття методи лікування недуг водою, а й узагальнив досвід власної 35-річної практики, оскільки, будучи ще замолоду надто хворобливим, зцілився в такий спосіб сам та допомагав оздоровитися іншим.

Із загальної частини

Застосування води, практиковане мною й описане в цій першій частині, поділяється на: компреси, ванни, користування паром, обливання, пиття води. Ці підрозділи вміщені у першому відділі. Все, що може здатися незрозумілим, розтлумачено у своєму місці.

Згідно з сутністю усіх хвороб вони виникають внаслідок розладу крові, а саме: чи через неправильний, ненормальний кровообіг, чи через появу в ній сторонніх, шкідливих для неї речовин. У зв'язку з цим застосування води повинно розчиняти й видаляти хвороботворні речовини, зміцнювати організм.

Загалом можна сказати, що першого (розчинення) ми можемо досягти парою і теплими ваннами з трав; другого, тобто видалення,— повторними обгортаннями, а почасти обливанням і компресами; третього — (зміцнення організму) — холодними купаннями, різними методами обливання, частково обмиванням, зрештою, всім тим, чим загартовуємо своє тіло.

Відповідне лікування водою треба вміти вибирати. Той, хто лікує, має передусім уважно обстежити хворого. Спершу варто звернути увагу на вторинні захворювання, які, мов отруйні гриби, виростають на хворобливому грунті...

Принагідно зробити деякі зауваження стосовно застосування води. Будь-яке застосування того чи іншого засобу не завдасть шкоди, якщо користуватися ним правильно та в міру. Те саме можна сказати про холодну воду. В усіх випадках, коли не приписується тепла вода, під словом «вода» ми розуміємо холодну воду. При цьому я дотримуюсь набутого власним досвідом правила: чим холодніша, тим краща. Взимку здоровим раджу ще домішувати снігу.

Тим, хто починає водолікування; особливо молодим, обтяженим роками літнім людям, хворим, тим, які бояться холоду, малокровним, нервовим я дозволяю зимою користуватися для початку теплими ваннами й душами (14—15°).

Користуватися теплою водою треба протягом певного часу при відомій температурі. Взагалі у таких випадках слід додержувати особливих правил. Температуру я беру по Реомюру і позначаю буквою R.

Ще коротко скажу, як треба поводитись під час і після застосування холодної води. Ніхто не повинен під час ознобу, пропасниці тощо користуватися холодною водою без особливого в кожному конкретному випадку дозволу лікаря. А взагалі водні процедури слід робити якомога швидше (але все-таки без страху і не поспішно); роздягатися і одягатися без затримок — повільних застібань, зав'язувань. Так, холодна ванна разом з роздяганням і одяганням повинна тривати не більш 4—5 хвилин.

Після холодного купання не варто витирати тіло (за винятком голови і зап'ястей рук, щоб не замочити під час одягання вбрання). На мокре тіло швидко надівають сорочку і решту одягу; робити це треба швидко, щоб не дати висохнути зразу мокрим місцям. Цей спосіб багатьом здається дивним, тому що, на їх думку, вони весь день «будуть мокрі». Але перш, ніж говорити, я пораджу їм випробувати це. Вони одразу відчують, чому хороше й корисно не витиратися. Витираючись, ви здійснюєте тертя. А оскільки неможливо скрізь терти з однаковою силою, на різних місцях цим викликається неоднакова температура шкіри, що для здорового не має майже ніякого значення; проте для хворих і недужих багато значить.

Не витираючись, ми сприяємо правильному, рівномірному та найскорішому розтіканню природного тепла. Внутрішнє тепло тіла використовує воду на його поверхні як матеріал для створення більш інтенсивного тепла.

Одягнутому після купання я суворо приписую будь-які рухи (трудові чи на гулянні — однаково) і доти, поки всі частини тіла не висохнуть і не досягнуть нормальної температури. Спочатку можна швидко ходити, а коли стане тепло, трохи повільніше. Людина сама відчуває, коли настає нормальна температура тіла; тоді й можна припинити рухи чи ходіння. Хто швидко розпарюється й легко пітніє, спочатку мають ходити повільно, зате трохи довше і не повинні розпарені та спітнілі ні сідати, ні заходити в теплу кімнату, бо можуть захворіти на катар.

Загальним правилом є й те, що мінімальний час рухання після купання повинен становити 15 хвилин. Ці ж правила залишаються чинними для таких методів водолікування, за яких хворі повинні залишатися в ліжку, тобто при компресах і обгортаннях. Якщо хтось при цьому засне, то нехай собі спокійно спить, його не слід чіпати, навіть якщо минув час процедури. Природа сама розбудить, коли треба.

Якщо потрібні простирадла, то я раджу завжди користуватися не тонкими полотняними, а більш грубими, щільними. Вимити тіло можна однаково добре грубим лляним чи конопляної пряжі простирадлом...

Варто згадати ще про один пункт. Застосування води увечері, перед сном, не бажане для більшості людей, бо це бадьорить їх і позбавляє сну. Інші, навпаки, дуже швидко засинають після цього. Тож варто діяти кожному на свій розсуд.

На завершення загальної частини побажаю, аби завдяки застосуванню води здорові люди ще більше міцніли, а хворі вилікувались.

Як загартувати себе

Засобами для цього, на мою думку, слугують: ходіння босоніж, ходіння по мокрій траві, мокрому камінні, по снігу, який щойно випав, у холодній воді, затим холодне обмивання рук і ніг, і обмивання колін (із загальним обливанням чи без нього).

1. Найприродніший і простий засіб — ходити босому. Його можна застосовувати будь-яким способом у різному віці. Зовсім маленькі діти, котрі повністю перебувають під наглядом, ще в пелюшках, не повинні мати ніякого взуття на ніжках. Якби ж усі батьки, особливо матері, додержували цього правила! А якщо вже надівати щось дитині на ніжки, то таке, щоб крізь нього до шкіри проникало повітря. Діти, які вже ходять, самі допомагають собі у таких випадках, скидаючи важкі й тісні черевички та і карпетки. Бува, дитина позбиває пальці до крові на ногах, а все одно не втрачає бажання ходити босою. Це в дітей інстинктивна потреба. І ми, дорослі, мали б відчувати її, якби шаблонні перепони надуманого престижу не позбавляли нас здорового глузду... Нерозумні селяни, які наслідують манери городян і соромляться своїх сільських звичаїв, достатньо покарані власним самолюбством...

Перший обов'язок матерів — потурбуватись про здоров'я підростаючого покоління, старатися позбутись зайвої зніженості, слабості, малокровності, нервовості та інших вад, що вкорочують людське життя. Цього можна досягти, якщо загартовувати дітей змалку. Аби привчати їх до свіжого повітря, багато матерів дуже розумно роблять, коли після теплих купань обмивають дітей буквально кілька секунд в холоднішій воді. Тепла вода знесилює, ніжить, холодне ж купання після цього зміцнює, загартовує і сприяє здоровому розвитку тіла. Перші ознаки чутливості, коли дитина плаче, зникають самі по собі після 3—4 купань. Таким чином, маленькі діти захищаються від простуди та її наслідків. У цих випадках матері можуть не закутувати малечу вовняними тканинами, що заважають доступу повітря до тіла.

2. Корисно ходити босому по мокрій траві, притому однаково чи вона змочена росою, дощем чи поливною водою. У третій частині книги часто фігуруватиме цей спосіб гартування; і я рекомендую його старим і молодим, здоровим і хворим. Чим мокріша трава, чим довше прогулюватись по ній і частіше, тим кращих результатів можна досягти. Як правило, прогулянка по траві має тривати 1—3 чверті години.

Я наполягаю звернути увагу на слова «сухе взуття» і ніколи не вдягати після цього мокрі шкарпетки. Наслідки цього зразу ж відчують голова й шия. Молодим і нетерплячим слід нагадувати, щоб вони не кидали черевики і шкарпетки в мокру траву, а залишали в сухому місці, аби можна було потім одразу зігріти мокрі, холодні ноги. Цей спосіб, як і взагалі ходіння босоніж, можна застосовувати навіть тоді, коли ноги холодні.

3. Таку ж користь, як по мокрій траві, дає людині ходіння по мокрому камінню, що для більшості прийнятніше й легше. Щоб змочити каміння, беруть лійку або простий глечик і наливають воду смугою відповідно до величини простору, а під час ходіння її розплескують. Якщо камені швидко висихають, поливання слід повторити, навіть до трьох разів; краще діє холодна вода.

Якщо цей спосіб загартування застосовують з лікувальною метою, він не повинен тривати більше 3—15 хвилин, що залежить від стану здоров'я пацієнта. Здорові люди можуть загартовувати себе в такий спосіб по півгодини і більше. Навіть слабкі та чутливі люди можуть сміливо користуватися цим способом.

У кого холодні ноги, хто піддається хворобам горла, катарам, приливам крові до голови, внаслідок чого страждає головними болями, повинні частіше ходити по мокрому камінню. При цьому не зайве у воду, якою поливають камені, долити трохи оцту. Стосовно одягання й рухів, то тут залишаються ті ж правила, що і при ходінні по мокрій траві.

4. Ще кращих результатів, ніж від попередніх процедур, можна досягти ходінням по свіжому снігу, який тільки-но випав. Я звертаю увагу на слова «тільки-но випав». Тобто свіжий сніг, який легко згортається в грудочку або пристає, як пил, до ніг... Крім того, такий спосіб гартування не повинен застосовуватися ні в якому разі при сильному, холодному вітрі. Хіба що ранньої весни, коли сніг уже тане під променями сонця.

Я знаю деяких, котрі гуляли в такий спосіб на снігу по півгодини-півтори з відмінними результатами. Лише в перші хвилини треба докласти зусиль, а потім не залишається й сліду від почуття холоду. Така прогулянка, за правилами, має тривати 3—4 хвилини. Ще раз підкреслюю: не стояти на одному місці, а ходити.

Іноді буває, що ніжні пальці, які відвикли від зовнішнього повітря, запалюються, тобто червоніють, робляться гарячими, хворобливими і розпухають. Цього не треба лякатися: варто лише часто злегка натирати сухі пальці снігом чи обмивати сніговою водою, і вони виліковуються.

Восени прогулянку на снігу можна успішно замінити ходінням по траві, вкритій памороззю. Холод при цьому відчувається сильніше, оскільки тіло ще не відвикло від літнього тепла. Взимку можна ще гуляти по кам'яних плитах, на яких стоїть снігова вода.

Наведу два випадки. В одного чоловіка рік у рік узимку з'являлись нариви, які відкривались, гноїлись, завдавали йому великих страждань. За моєю порадою він почав частенько ходити по першому снігу. В результаті позбувся своєї недуги, нариви більше не з'являлись. А недавно прийшла до мене 17-річна дівчина, скаржилась на нестерпний зубний біль. «Походи 5 хвилин по свіжому снігу, що тільки-но випав,— порадив я їй,— і твій зубний біль мине». Вона одразу пішла в зимовий сад, виконуючи мою пораду, а коли повернулась через 10 хвилин, радісно повідомила, що зубний біль пройшов.

Не можна ходити по снігу, якщо все тіло недостатньо зігріте. Коли хтонебудь мерзне чи його морозить, то спершу треба зігрітися рухами чи роботою.

5. Ходіння по воді. По-перше, цей простий спосіб благотворно впливає на все тіло. По-друге, діє оздоровлююче на нирки, сприяючи виділенню сечі й тим самим запобігаючи небажаним ускладненням в нирках, сечовому міхурі та в порожнині живота; також добре діє цей спосіб на груди, полегшуючи дихання і виведення газів із шлунку; а ще допомагає при головних болях. Цю процедуру можна робити у звичайній ванні, виконуючи рухи в холодній воді. Спочатку занурюють ноги по «кісточки», потім до литок, а краще, якщо вода доходить до колін (див. мал.).

Спершу це роблять одну хвилину, затим — 5, 6. Чим холодніша при цьому вода, тим краще. Після процедури треба рухатися (зимою в теплій кімнаті, влітку на повітрі) до тієї пори, поки тіло не зігріється як слід. Узимку у воду можна підкидати сніг. Слабкі люди можуть починати з не дуже теплої води і переходити поступово до холодної.

Служба взаємодопомоги

Чоловікам на користь

На запитання О. Г. І.
(«ДСГ» № 1 за 1992 р.)

На спирту або високоякісній горілці приготувати настоянку із родіоли рожевої, приймати по 10—15 крапель тричі на день. Можна користуватись і настоянкою на воді: 10 г сухого кореня залити 0,5 л окропу і вживати по 1 столовій ложці три рази на день.

Корисна і настоянка левзеї сафлороподібної на спирту або високоградусній горілці, приймати по 20—30 крапель двічі на день.

Вживати салат із кореня пастернаку. Лікувальні властивості має і теплий настій із насіння цієї рослини — чайна ложка насіння на склянку води.

П. Філімончук,
м. Умань

Столову ложку подрібненого кореня пастернаку залити окропом і варити 15 хв. Пити як чай.

Л. Волковецька,
м. Київ

У мене на ногах ростуть кісткові гулі. Лікарі безсилі допомогти моїй недузі. Любі читачі «ДСГ», будь ласка, порадьте, як можна позбутися цієї хвороби, довіку вам дякуватиму.

П. Самусенко,
Закарпатська обл.

У моєї доньки ось уже третій рік не сходять лишаї з колін. Ліки не допомагають. Буду щиро вдячна читачам журналу «ДСГ», котрі порадять, як за допомогою народних методів можна звести цю хворобу.

Г. Проценко,
Сумська обл.

Після інсульту у мого чоловіка паралізовано правий бік. На руку хвороба вдарила легше, тяжко на ногу. Що і як треба робити (і чи можна?), аби повернути здоров'я паралізованій руці й нозі?

К. П. Петришин.
Львівська обл., Яворівський р-н,
с. Залужжя

Пенсіонерка з с. Олешні Ріпкинського району Чернігівської області Марія Іллівна Гаврик готує яблука для сушки.

Секрети кухні тітки Насті

Сушимо на зиму фрукти

У домашніх умовах сушити фрукти можна або на сонці, або в штучних сушарках — як правило, у печі чи духовці.

Використовувати сонячне тепло вигідно, адже при цьому не витрачається паливо. На півдні України з давніх давен сушили фрукти на освітлених сонцем місцях, розстилаючи їх тонким шаром на решітках чи підносах.

Для сушіння на сонці роблять металеві сита чи підноси або плетуть їх з лози. Металеві гігієнічніші, але лише в тому випадку, якщо вони з неіржавійки. Замість решет можна користуватися бляшаними чи фанерними підносами. Перш ніж розкладати на них фрукти, слід зробити у дні невеликі отвори, що сприятиме рівномірному і швидшому висушуванню.

Сита чи підноси можуть мати будь-які розміри. Головне, щоб були зручними для користування. Як правило, їх виготовляють завдовжки близько 1,5 м, завширшки 80 см. Зверху над краєм прибивають дерев'яні рейки завтовшки 4—5 см. Знизу припасовують однакові за висотою (5—6 см) дерев'яні кутники.

Сушіння на сонці триває від кількох днів до 1—2 тижнів. У перші дні фрукти підв'ялюються і зменшують свої розміри. Отож, є можливість звільняти місце для свіжої сировини, пересипаючи, скажімо, з трьох підносів на два.

Час від часу фрукти потрібно перегортати, стежити, щоб на них не потрапляла волога (в дощову погоду заносити в приміщення).

Сушіння в печі починають через 1—1,5 год після того, як її витопили, щоб фрукти не підгоріли. Вугілля і попіл чисто вимітають, а потім туди ставлять сита і підноси з розстеленою на них сировиною. Протягом одного дня фрукти не висушуються, отож, подібну процедуру повторюють кілька днів.

Отже, сушимо...

...Яблука

Найкращі сухофрукти виходять із яблук кисло-солодких і кислих сортів. Плоди миють обов'язково, навіть якщо вони здаються чистими — водою змиваються залишки отрутохімікатів, якими обробляли дерева.

Сушити яблука краще обчищеними від шкірочки і серединки. Шкірочку зрізують ножем, а серединку виймають загостреною ложкою чи спеціальною трубочкою. Плоди ріжуть кружальцями завтовшки не більше 5—6 мм.

Особливо духмяна і смачна сушня буває з осінніх яблук, які висушили в печі неочищеними, розрізаними на чверті чи навпіл.

Порізані кружальцями яблука можна сушити на сонці або в печі чи духовці при температурі 65—85° протягом 5—6 год.

...Груші

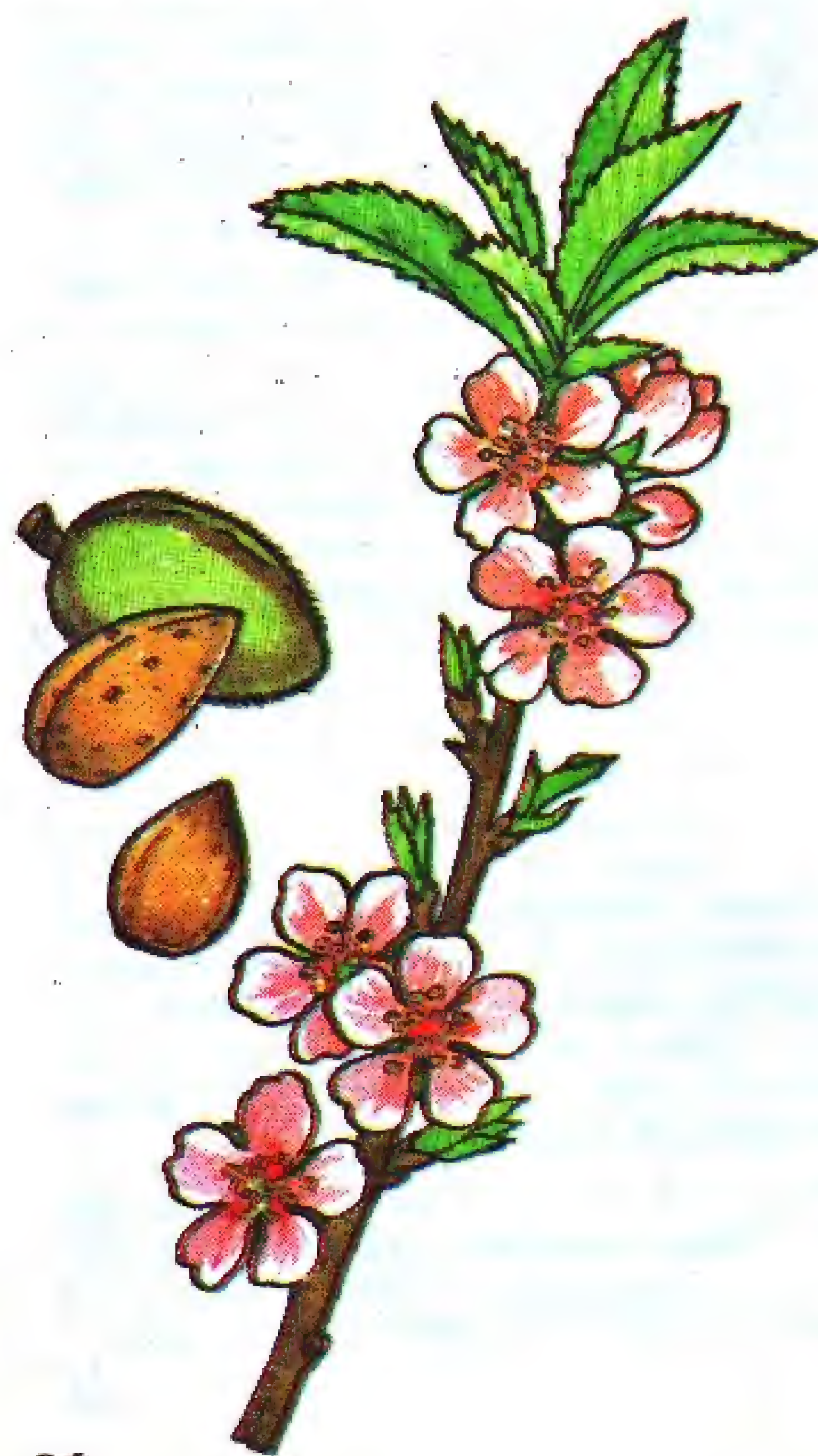
Груші сушать розрізаними уздовж на часточки, а дрібні — цілими, здебільшого в печі. Щоб цілі груші висохли на сонці, їх спочатку занурюють на декілька хвилин в окріп, а потім розкладають на решітку.

...Сливи

Сливи миють і бланшують 10—15 секунд в 0,5%-ному гарячому розчині соди, після чого негайно промивають водою.

Про прянощі й пряні рослини

Мигдаль звичайний

Це кущ або дерево з червонуватими гілочками. Батьківщиною мигдалю, очевидно, є Кавказ і Північна Африка, звідки він поширився у Європу.

У висоту досягає 3—8 м, схожий на черешню. Листя, що розпускається після закінчення цвітіння, довгасте, списоподібне і пильчасте. Квітки складаються з келихоподібної зрослолистої чашечки і рожевого чи червоного віночка. Плід — шкіряста, вкрита волосками кістянка, яка розтріскується при достиганні. Поверхня плода гладенька або зморшкувата.

Нині найбільші насадження мигдалю є в районах Середземного моря, у Китаї і в Америці. У нас його вирощують на півдні України, в Криму. У процесі тривалої селекції одержано солодкоплідний варіант. Він відрізняється від гіркого відсутністю амигдаліну, який є носієм типового мигдального смаку.

Найчастіше культивують три різновиди:

мигдаль гіркий містить глікозид амигдалін, який легко розкладається на цукор, бензальдегід і дуже отруйний ціаністий водень. Тому не рекомендується вживати гіркий мигдаль без попередньої обробки, а дітям взагалі його не слід давати. Для дитини смертельна доза становить 10 мигдалин, для дорослого — 50. Під час смаження, пропікання і варіння ціаністий водень зникає;

мигдаль солодкий із солодким насінням і незначним вмістом амигдаліну. Його пряність значно слабша. Використовують для смаження риби, особливо форелі;

мигдаль крихкий з плодами, що мають тонку і крихку шкаралупу і солодкі насінини.

Насіння мигдалю солодкого і крихкого можна їсти без попередньої теплової обробки.

Гіркий і солодкий мигдаль використовують як ліки, в косметиці, харчуванні і як прянощі. У фармацевтичній промисловості з них виробляють галенові препарати.

Мигдаль використовують у різних виробах з тіста, солодощах, у приготуванні лікерів і страв з тонким смаком. Особливе місце займає він у китайській і індонезійській кухні, де горіхи, мигдаль і цитруси додають до багатьох страв, особливо до рису, смаженої птиці, різних видів м'яса тощо. Смажений солоний мигдаль добре доповнює напої.

Підготовлені сливи укладають на піднос і сушать на сонці, прибираючи їх на ніч у приміщення. Для рівномірного просушування їх час від часу перевертають.

У печі сливи сушать у 2—3 прийоми, витримуючи певний час для охолодження. Спочатку їх сушать при низькій температурі (40—50°C) протягом 3—4 год. Через 4—5 год сливи ставлять вдруге у піч, температура має бути 55—60°C. На цей раз фрукти залишають в печі на 10—12 год або доти, поки вони зовсім висохнуть.

...Вишні

Найкращі для сушіння звичайні українські вишні — невеликі, стиглі, темно-червоні.

На сонці сушать так само, як сливи. При штучному сушінні підтримують температуру 70—75°C протягом 10—12 год.

...Виноград

Для сушіння слід підбирати цукристі сорти винограду. З безнасінних сортів одержують кишмиш, а з ягід з насінням — родзинки.

Виноградні грона сортують, видаляють недостиглі та пошкоджені ягоди, миють, бланшують у розчині харчової соди (5—8 г на літр води) при температурі 95—97°C протягом 2—3 секунд. Після цього зразу ж промивають холодною водою. За такої обробки на поверхні ягід утворюється безліч дрібнесеньких отворів, через які під час сушіння інтенсивніше випаровується волога.

Звичайно виноград сушать на сонці протягом 15—20 днів. Підготовлені грона розкладають на сито і час від часу перевертають... Висушені ягоди обривають, провітрюють, а потім складають у ящики, витримують 2—3 дні і вже після того висипають у банки, які герметично закривають.

* * *

Повністю висушену продукцію складають з усіх підносів у спільний ящик і залишають там на 2—3 дні. Протягом цього часу сухофрукти охолоджуються, відбувається вирівнювання їх вологості — сухіші шматочки поглинають вологу з інших.

Сушню слід зберігати в сухому прохолодному приміщенні. Як правило, її пакують у чистих дерев'яних ящиках, дно і стінки яких вистелюють папером. Заповнений ящик зверху також закривають шаром паперу і кришкою.

Під час зберігання сушені фрукти слід час від часу переглядати. Адже часто їх пошкоджують різні шкідники — кліщ, міль і т. д. В цьому випадку сушню треба розсипати на підноси і просушити в духовці протягом 25—30 хв за температури 60—70°.

Надійніше зберігати фрукти в скляному герметично закритому посуді. Висушені плоди щільно укладають у попередньо вимиті і висушені 3—10-літрові банки і закривають бляшаними кришками. У такій упаковці можна зберігати сухофрукти і не боятися сторонніх запахів, вологи чи шкідників.

Рецепти наших читачів

Салат з кабачків

1,5 кг кабачків порізати вздовж на 4 частини, а потім — впоперек на шматочки 2—3 см, додати по 3 склянки води і цукру, по одній — часнику і моркви (перемолоти на м'ясорубці), склянку оцту, 2 ст. ложки солі, лавровий лист, перець-горошок.

Все відварити в каструлі (20 хв), потім перекласти в стерильні банки і герметично закрити кришками.

Мариновані огірки

Помиті огірки (помідори) складіть тісно в скляні банки, на дно яких покладіть листя і корінь хрону, кріп, листя вишні, чорної смородини, селеру, 2—3 дубових листки, кілька зубків часнику і гірку перчину. Все залити окропом, накрити кришками, тепло укутати, через 20 хв воду злити. Перед тим, як заливати окропом другий раз, додати по $^2/_3$ стопки солі і оцту, лавровий лист і пахучий перець-горошок (при наявності солодкого перцю покласти перчину на саме дно). Залити окропом і опустити банку в каструлю з киплячою водою. Потім каструлю зняти з вогню, тепло укутати з усіх боків і залишити на добу. Після цього банки герметично закрити кришками.

Холодне консервування

1. Огірки залити холодною водою, додати по стопці солі і оцту, закрити герметичною кришкою і поставити в погріб чи інше холодне місце.

2. Огірки залити холодною водою, додати склянку солі і поставити в погріб. При потребі виймають з банки потрібну кількість огірків, заливають на добу водою і використовують в їжу малосольними.

Салат із солодкого перцю

3 кг зелених або бурих помідорів порізати на шматочки, по 1 кг цибулі, моркви і солодкого перцю нарізати на смужечки до 1 см, взяти одну гірку перчину (можна без неї), додати ще склянку цукру, оцет і сіль до смаку, 0,5 л олії, лавровий лист, перець-горошок. Все перемішати, прокип'ятити протягом 30 хв, розкласти в стерильні банки і герметично закрити кришками.

З капусти

10 кг шаткованої капусти, 0,5 кг олії, склянка цукру, півсклянки оцту, солі до смаку. Все легко перемішати, розкласти в банки і закрити капроновими кришками.

Салат овочевий

Перець солодкий — 1 кг, цибуля — 2, морква — 1, бурі помідори — 3 кг, олії — 0,5 л, півсклянки солі, склянка цукру, півлітра оцту, кілька горошин чорного перцю, лавровий лист, для любителів гострого — одна гірка перчина.

Всі овочі ріжу кубиками 1×1 см, складаю разом із спеціями в алюмінієву каструлю. Тушкуються вони 30 хв, а потім розкладаю у стерилізовані 0,5—1-літрові банки, закручую кришками.

Поки закриваю банку, на плиті закипає вода в каструлі. Посеред двору простилаю плівку, на неї кладу стару ватяну ковдру і ставлю посередині каструлю з водою та зануреними в неї банками з салатом. Накриваю каструлю кришкою, а все разом закутую ковдрою і плівкою.

Через добу відкриваю і виймаю банки з каструлі. Після такої обробки не пропаде жодна баночка, а приготовлений салат надзвичайно смачний.

Салат... «не придумаю, як його і назвати»

У 3-літрову банку складаю такі овочі: 2—3 маленькі головки капусти, кілька бурих помідорів, огірків, необчищені головки цибулі, 1—2 морквини, кілька бурячків, солодкий і гіркий перець, кріп, корінь петрушки, хрін, листя смородини та вишні. Окропом заливаю овочі в банці, накриваю ковдрою, і залишаю на 20 хв. Потім воду зливаю, кип'ячу, додаю 1 ст. ложку цукру, 100 г оцту, $^2/_3$ стопки солі. Цей маринад заливаю у банки, закручую кришками, ставлю банку в каструлю з гарячою водою, добре закутую і залишаю на добу.

М. Н. Виноградова,
Черкаська обл., Чорнобаївський р-н,
с. Скородистик

Помідори зелені гіркі

Зелені помідори молочної стиглості розрізати навпіл від плодоніжки, але не до кінця. Чайною ложкою покласти на зріз овочевий фарш, скласти у каструлю і притиснути середнім за вагою гнітом.

Для фаршу взяти по 100 г гіркого і солодкого перцю, часнику, солі. Овочі перемолоти на м'ясорубці і посолити.

Мариновані зелені помідори

Помити зелені помідори молочної стиглості, зрізати трохи зверху від плодоніжки. Потім скласти їх у 3-літрові банки, двічі залити окропом, втретє — маринадом.

На чотири 3-літрові банки — 5 л води, 200 г солі, 400 г цукру, 400 г оцту разом з перемеленими на м'ясорубці по 1 ст. ложці моркви, солодкого і гіркого перцю, корінь хріну. Після того, як закипить, зняти з вогню, додати до маринаду столову ложку подрібненого часнику, залити в банки і герметично закрити кришкою.

Заготовка для борщу

По кілограму солодкого перцю, помідорів, цибулі, моркви перемолоти на м'ясорубці, додати дрібно порізані 600 г кропу, 600 г петрушки, 1 кг солі. Все це змішати, розкласти в банки і закрити поліетиленовими кришками.

Л. І. Гурбич,
Запорізька обл., Чернігівський р-н,
с. Новополтавка

Служба взаємодопомоги

Поради молодим господарям

У № 2 «ДСГ» за цей рік А. Є. Полухіна з Полтави просить поради, як вивести капустянку. У попередніх номерах журналу вже писали, що її можна відлякувати хризантемами, чорнобривцями, курячим послідом. А в нас роблять так: просять в агронома амофос, потім варять пшеницю і перемішують її з цибулею, підсмаженою на олії.

Цю кашу, «здобрену» амофосом (скільки потрібно його покласти, підказує агроном), на ніч розкладають на городі. А вранці є вже чудовий «урожай» — капустянка лежить на землі. Її необхідно швидко зібрати, бо, як тільки пригріє сонце, вона може ожити й знову сховатися у землю.

Якось в одних людей стільки вилізло капустянки на городі, що все село сходилося дивитися. Отже, цей метод ми перевірили на практиці.

Тепер про шашіль. Якщо він уже почав точити дерево, знову звертаємося до агронома, просимо в нього будь-яку «хімію», аби мала найнеприємніший запах, розводимо з водою і змащуємо пошкоджені місця. А ще ці місця можна покривати малярною фарбою. В обох випадках шашеля не буде.

Питали також про козу, яка довго не приходить в охоту. Її треба повести до стада кіз, бажано до того, де є цап. Вона нанюхається, побігає, поб'ється з іншими козами, а потім через тиждень неодмінно прийде в охоту.

Про манну крупу. Якщо хочете, щоб вона швидко зварилася і не бралася грудками, змочіть її і вже мокрою засипайте в окріп.

Г. К. Ів. (так автор підписався під своїм листом),
Сумська обл., Липоводолинський р-н, с. Яганівка

Багато чула про томатне дерево, але як його вирощувати, не знаю. Може, хтось із читачів журналу поділиться своїм досвідом вирощування дерева в домашніх умовах?

Л. ЛІСОВСЬКА,
м. Івано-Франківськ

У нас за хатою є ділянка землі, але там завжди затінок. Чи є такі в природі корисні рослини, які можуть рости й плодоносити в затінку. Хто відповість?

Дуже люблю хризантеми. Вони чудово ростуть просто неба. Коли надходить холодна пора, пересаджую їх у старенькі відра й заношу до веранди. Але вже через тиждень листя на стеблах починає жовтіти, а невдовзі засихають, а потім гинуть і квіти. Що робити?

Е. Рябченко,
Донецька область

Щороку сію на городі кавуни різних сортів. Виростають завбільшки з кулак, а то й менші. Кажуть, що в нас земля для кавунів не підходить. Але дехто пам'ятає, що старі агрономи у нашому колгоспі вирощували кавуни, які важили по 4—5 кг. Однак вони вже померли, а молоді не вміють. Може, хтось поділиться своїми знаннями на сторінках нашого журналу, як виростити на Вінниччині кавуни? Думаю, що багато читачів будуть вдячні за таку інформацію.

Г. В. Івацко,
287103, Вінницька обл., Вінницький район, с. Мізяківські Хутори, вул. Шевченка, 5

Біля нашої хати є старий сад. Через рік ще родять яблуні, а ось горіхи, вишні, сливи — рідше. Знаємо, що молодий сад швидко не виросте, а старий пустити під сокиру багато часу не треба.

Отже, чи можна продовжити життя нашому саду й що для цього треба робити?

Ще одна проблема. Біля нашої господи є чимала ділянка землі. З кожним роком обробляти її стає дедалі важче, а малої техніки поки що ніде придбати. Отож мати в господарстві власного коня — мрія багатьох із нас. Тому звертаємося до читачів журналу: хто може продати лоша, бажано до року, будь ласка, напишіть до журналу чи нам особисто, ми його неодмінно купимо.

О. Єрьоміна,
283720, Тернопільська обл., Лановецький р-н, с. Корначівка

Хто із читачів «ДСГ» скаже, чи можна (і як саме) сконструювати в домашніх умовах невелику круподерку, щоб за її допомогою можна було із гречки робити крупу?

В. І. Лоха,
Київська обл., Броварський р-н, с. Третулів

Чи можна і як у домашніх умовах склеювати поліетиленову плівку?

О. Дмитришин,
Львівська обл., Дрогобицький р-н, с. Уличне

У мене із ладу вийшов холодильник «Кристал». У майстерні відмовилися його ремонтувати, бо не було запасних частин. І тоді я надумав із нього зробити інкубатор, але не знаю як. Буду вдячний читачам, котрі на сторінках «ДСГ» розкажуть, як це зробити.

І. М. Лютрич,
Полтавська обл., Гадяцький р-н, с. Харківці

За давніх часів на Україні вживали як напій мед, медв'янку, медуху, медуницю. На жаль, ми про ці напої знаємо лише з книжок. Напевне, з-поміж читачів журналу є люди, котрі зможуть розповісти на сторінках «ДСГ», як у домашніх умовах приготувати медв'яні напої.

К. Микитенко,
Миколаївська обл.

Придбала корінь бадану. Про цю рослину ніде нічого не можу прочитати. Особливо мене цікавлять його лікувальні властивості. Буду вдячна читачам «ДСГ», котрі дадуть відповідь на мої запитання на сторінках журналу.

А. Ярильченко,
м. Луганськ, вул. Українська, 42

Вирощую для себе дуже цікаву рослину чуфу. Прошу читачів «ДСГ» навчити мене, як із неї приготувати какао.

Н. Гончук,
Київська обл., м. Димер, вул. Леніна, 45-а, кв 14

Люблю пиво із житнього солоду, а ось самого солоду і не вмію робити. Дякуватиму читачам «ДСГ», котрі навчать мене цього ремесла.

В. П. Саєнко,
Київська обл., м. Фастів, вул. Горького, 2, кв. 52

Буду щиро вдячна читачам «ДСГ», котрі на сторінках журналу розкажуть, як робити курагу.

Л. Д. Дрюченко,
м. Дніпропетровськ, вул. Новорічна, 73, кв. 56

Кажуть, що у новій оселі, щоб гарно спалося, треба правильно поставити ліжко. А для цього слід до кімнати впустити кицьку. Отам де вона обере собі місце, потрібно ставити своє ліжко.

Цікаво, це правда чи вигадка?

П. Куліш,
Сумська обл.

Нині надзвичайно дорогі парфуми, і лосьйони, до того ж у сільських крамницях вони не завжди бувають. То чи не існує у народі таких методів, які допомогли б нам у домашніх умовах виготовити парфуми?

Ж. А. Бойко,
Сумська обл., с. Олексіївка

Тільки-но прочитала пораду «Дріжджі із хмелю» і навіть засумувала, бо мене цікавить, як виготовляти дріжджі без дріжджів.

Знайомство

Мені 38 років, живу і працюю в селі, маю будинок, землю. Народився під сузір'ям Рака, люблю дітей. Хочеться зустріти світловолосу жінку відповідного віку, можливо з дочкою, яка б погодилася на переїзд.

Валерій,
Одеська обл.

Пам'ятаю з дитинства, що мати робила дріжджі із хмелю та пшеничних висівок. Якось запарювала цю суміш, потім на припічку висушувала, а вже потім їх використовувала.

Ми часом опиняємося у дуже скрутному становищі на селі, тому не зайвим було б відновити той чудовий матусин рецепт. Можливо, хтось із читачів «ДСГ» пам'ятає його?

В. М. Федоренко,
м. Луганськ

Чув, що дуже швидко ростуть і набирають ваги кури, нутрії, качки, кролі та інша домашня живність, якщо їх годувати пророщеним зерном. А ось у якій стадії пророщеності найкраще згодовувати, не знаю. Буду щиро вдячний читачам «ДСГ» за відповіді на моє запитання.

Ю. Чернієнко,
Київ-88, Бортничі, Шевченка, 8

Скажімо, я виростив і зібрав на городі цукрові буряки і хочу виробити з них цукор у домашніх умовах. Ще не так давно таким чином виробляли колотий з голубим відтінком, дуже смачний рафінад. Розумію, зробити такий цукор вдома, а не на заводі, справа непроста. Але давайте, шановні читачі, разом поміркуємо над тим, як у домашніх умовах виробляти цукор.

В. Мерзликін,
Луганська обл.

Про мелясу

На запитання Т. Калинчука («ДСГ» № 4 за 1992 р.)

Виготовити мелясу в домашніх умовах неможливо, тим більше з картоплі, адже в ній цукру дуже мало — в основному вона містить крохмаль.

Меляса — це відходи виробництва цукру. Якщо не вдаватись у деталі, то в спрощеному вигляді це насичений до 50% цукровий розчин, виділити з якого цукор уже неможливо.

Мелясу використовують на корм тваринам, а також для виготовлення етилового спирту. Щодо цукрових буряків, то одержати з них цукор, а тим паче мелясу, в домашніх умовах також неможливо. У кращому разі з них можна одержати цукровий сироп, який придатний для консервування. Але це вже інша розмова.

П. Філімончук,
м. Умань

Я молода жінка, мені 38 років, інвалід II групи. Хворію на розсіяний склероз, це все передається на ноги — важко рухатися. У своєму житті ще нічого гарного через хворобу не бачила. Але я дуже люблю природу. У моїй квартирі ростуть барвисті кімнатні квіти. Друзі привезли землі й зробили грядку під вікном.

Отже, звертаюсь до читачів журналу «ДСГ» з проханням. Може, хтось надішле мені насіння мальви та матіоли. Я ще з дитинства кохаюся у цих квітах і хочу, щоб вони росли під моїм вікном.

Тамара Клевчук,
275400, Чернівецька обл., м. Сторожинець, вул. Ватутіна, 18, кв. 3

Я ще молода за віком, але, на жаль, з кожним роком зір мій усе гіршає і гіршає. Кажуть, нібито треба їсти якісь фрукти й овочі, які поліпшують зір.

Дуже хотіла б прочитати поради на сторінках «ДСГ», як можна зупинити спад зору і що треба їсти, аби його поліпшити.

С. Березівська,
Хмельницька обл.

Пропоную

...насіння цінних і рідкісних овочевих (перцю фіолетового, кукурудзи рисової, чуфи, арахісу), ягідних (малини Кумберленд), лікарських (чорнокорінь, стахіс) рослин. Висилайте конверт із зворотною адресою.

Грогуль Олег Васильович,
287020, Вінницька обл., м. Козятин, вул. Мічуріна, 18, кв. 27

...насіння овочів, квітів.

313333, Харківська обл., Кегичівський р-н, с. Коханівка, а/с № 5

...восени 1992 р. однорічну розсаду чудо-рослини — женьшеня, вирощену за спеціальною технологією на основі кремнійорганічної сполуки; поліпшує товарну якість лікарської сировини з високим вмістом біологічно активних речовин і збільшує масу коренів на 22—25%, що становить вже на 3-у році 35—45 г. Ціна 1 т. — 25 крб., мінімальна сума замовлення 250 крб. Технологія вирощування кореня додається. Оплата попередня. Виконання замовлень гарантуємо. При замовленні надсилайте чистий конверт.

251350, Чернігівська обл. м. Прилуки, а/с № 1

...насіння та садивний матеріал лікарських рослин — котячої м'яти, валеріани лікарської, півонії лікарської, чорнокореня лікарського.

Б. М. Іваничок,
284028, м. Івано-Франківськ, вул. Л. Чайкіної, 2-а, кв. 10

...висилаю простим листом методику вирощування незаражених, високоврожайних огірків. Ціна 32 крб.

Для одержання методики необхідно вислати грошовий переказ з поміткою «За методику».

Я. А. Конет,
283520, Тернопільська обл., Заліщицький р-н, с. Поділля

...насіння обліпихи, аронії; помідорів Гном, Де Барао, Яблунька Росії, Космонавт Волков; гарбуза голонасінного; кукурудзи рисової та рідкісних городніх та декоративних культур. Висилайте підписаний конверт.

М. М. Фракцуз,
292618, Львівська обл., Самбірський р-н, с. П'яновичі

...насіння перспективних культур — дайкону (японської солодкої редьки); спаржевої квасолі вігни; перцю солодкого Подарунок Молдови; кімнатного гострого; лободи садової; кабачка золотистого; насіння і садивний матеріал безвусої суниці Світті; великоплідних ремонтантних суниць Дольче Куоре і Світхарт Кембрідж; ранніх — Покахонтас, Сюрприз Галля; картоплю Адретта. Насіння лікарських рослин: звіробою, ромашки, валеріани, чистотілу. Мінімальна сума замовлення на насіння — 20 крб., на садивний матеріал — 50 крб. При замовленні висилайте конверт із зворотною адресою.

292124, Львівська обл., Кам'янсько-Бузький р-н, с. Новий Яричів, а/с № 4

...порадник по розведенню кліткової ондатри для початківців-любителів.

Мамчук Мирон Михайлович,
285700, Івано-Франківська обл., м. Надвірна, вул. Шашкевича, 4/1

...післяплатою саджанці яблуні, груші, черешні, смородини, суниці. Для отримання каталогу необхідно надіслати конверт.

310034, м. Харків-34, а/с 7289

Хочу придбати

...молодняк романівських овець, козу та цапка зааненської породи, фреток, ондатр; садивний матеріал високоврожайного топінамбура, батату.

С. Ф. Серветнік,
288620, Вінницька обл., Барський р-н, с. Киянівка, вул. Першотравнева, 45

Наш календар

Вересень

Можна з певністю сказати, що вересень — місяць, який підсумовує вашу діяльність у саду, адже достигли плоди майже всіх сортів яблук і груш. Слід тільки кваліфіковано зібрати врожай і закласти його на зберігання.

Інколи вважають: було б що збирати, а з готовою продукцією вже якось упораємося. Звичайно, в цій думці є своя логіка, особливо, коли врожай незначний. Бо які можуть бути проблеми з кошиком яблук чи цеберком груш — тиждень-другий, і все з'їли.

Інакше, якщо сад подарував вам відмінний урожай. Як його зберегти, не дати йому пропасти? Довгий час нашим національним лихом було та й залишилося донині, що до третини вирощеного в Україні врожаю пропадає, а в плодівництві та овочівництві навіть більше.

Отже, якщо ви хочете, щоб яблука і груші пролежали цілими якомога довше, слід розпочинати з правильного збирання. Всі яблука осінніх сортів треба знімати за 10—15 днів до повної стиглості, а груші — за 6—8. Насамперед зберіть в окремий кошик плоди, які вже впали. Прослідкуйте, щоб вони не потрапили в ящики для довгострокового зберігання, адже, як правило, кожний такий плід пошкоджений шкідником чи хворобою і до того ж прим'ятий з того боку, яким ударився об землю чи гілку дерева, і незабаром загниє та стане джерелом поширення гнилі. Після цього приступайте до збирання врожаю з дерева. Розпочніть з нижніх гілок і поступово піднімайтесь до горішніх. Відро, кошик чи інша ємкість повинні бути чистими або ж вислані папером чи тканиною і з невеликою дужкою, за яку гачком можна підвісити до гілки чи пересувної драбини.

Зриваючи плід, не поспішайте. Обхопивши його долонею, вказівним пальцем натисніть на плодоніжку в місці її зростання з плодовою гілкою, злегка підніміть плід вгору і обережно покладіть у кошик. Різко кинуте яблуко обов'язково травмується. Пошкоджене місце неозброєним оком можете й не помітити, але травма є і стане саме тим вогнищем хвороби, яка пізніше охопить і цей плід, і ті, що лежать поруч. Через місяць-два ви це відчуєте, викидаючи з ящика відразу кілька гнилих плодів.

Накладаючи в ящик плоди рівними рядами, прослідкуйте, щоб в ньому не стирчав кінчик цвяха чи гостра тріска. Найкраще відокремити ряд від ряду деревною стружкою. Дехто кожний плід загортає навіть у папір. Завдяки цьому досягається своєрідна ізоляція здорових плодів від загнилих. Звичайно, слід подбати, щоб до ящиків не добралися миші й пацюки. Для цього їх ставлять у своєрідний засік з дрібновічковою сіткою, через яку гризуни не можуть пролізти. Якщо такого засіка немає, можна обережно оббити сіткою сам ящик, але це вже деталі, з якими винахідливий господар впорається сам.

Сливи пізніх сортів, як правило, йдуть для консервування, приготування джемів і варення.

На півдні України достигає виноград. Збирають його поступово, найкращі грона відразу подають до столу, віддають дітям і хворим. Призначені для тривалого зберігання зрізуйте секатором чи ножицями і намагайтесь якомога менше торкатися ягід руками, щоб не стерти з них наліт, який є своєрідним захисником від проникнення хвороботворної мікрофлори.

Грона підвішують у сухому приміщенні (неопалюваному підвалі чи земляному погребі) з температурою 5—6°С.

На городі у вересні зрізують головки середньостиглих сортів білої й червоної капусти, а також кольрабі, яку вирощували як повторну культуру, цвітної й брокколі, продовжують збирати помідори, перець і баклажани.

У першій і другій декаді вересня збирають цибулю. Але найбільш точно визначити час збирання цибулі, яку мають закладати на зимове зберігання, можна за такою ознакою: коли на грядці в третини рослин полягло листя, а на цибулині утворилися 2—3 покривні лусочки. Запізнюватися також не можна, адже повне вилягання листя спричиняє відновлення росту цибулі і повторне відростання коренів.

Викопану із землі цибулю укладають на грядці в рядки, щоб вона висохла. В деяких областях, особливо з дощовою погодою в цей період, її досушують на горищах чи під стріхами, сплітаючи вінки. Якщо ж зберігають у кошиках з лози чи простих дерев'яних ящиках з дірочками в стінках, то листя обрізують, але не дуже низько — на 4-сантиметровій висоті від шийки цибулини.

Продовжують збирати огірки, кавуни і дині. У визначенні строків збирання огірків немає проблем, та й дині достигають більш-менш одночасно. А от з кавунами складніше, оскільки ріст плодів припиняється до настання фізіологічної стиглості. Проте досвідчені сторожі баштанів майже не помиляються у виборі стиглого кавуна. Вони зривають на баштані великий кавун і стискують його руками. Якщо він потріскує, а при простукуванні видає глухий звук і при цьому плодоніжка разом з вусиком суха, сміливо ріжте і подавайте на стіл.

Для тривалого зберігання кавуни складають у сухе, прохолодне й провітрюване приміщення, де вони можуть пролежати до грудня, а інколи навіть до Нового року.

У вересні необхідно підготувати приміщення, де зберігатимете овочі і фрукти. Підвали, погреби, літні будиночки й сараї слід обов'язково продезинфікувати. Підвали найкраще побілити вапном. Стіни й стелю, якщо на них є пліснява, білять вапном, в яке додають 3—5-процентну сірчанокислу мідь. Можна також використовувати 4-процентний хлорамін.

Якщо для зберігання овочів й фруктів використовуєте старі ящики чи інші ємкості, помийте їх гарячим 4-процентним розчином соди. Через два тижні, коли просохнуть, занесіть у сховище, щоб вони набрали необхідної вологості, інакше деревина забиратиме вологу у фруктів.

Вересень — час підготовки грунту для осіннього садіння плодових дерев і кущів. Агрономи знають, що для доброго їх розвитку потрібен грунт

з відповідною реакцією. Так, вишня і черешня гарно ростуть на грунті з нейтральною реакцією (pH 6,7—7,1), яблуні, груші і смородина — на слабокислому (pH 6,2—6,7), агрус і малина, суниці — на кислому (pH 5,5—6,2). Зараз є спеціальний прилад «Дельта», яким швидко можна визначити кислотність грунту на вашому городі.

Знаючи pH, легше підготувати грунт для плодових дерев і кущів, а також «полікувати» весь город. На кислих грунтах восени проводять вапнування, рівномірно розкидаючи вапно по поверхні і перемішуючи його з верхнім шаром грунту. Вапнують кислі грунти за рік до садіння садових рослин. Якщо ж ви не зробили цього своєчасно, то у вересні всю ділянку неглибоко перекопують, вносячи вапно, після чого розкидають гній з розрахунку одне відро на квадратний метр, розсівають в міру потреби мінеральні добрива і глибоко перекопують. Через 2—3 тижні після цього приступайте до закладання саду.

Можна вапнувати грунт і безпосередньо під час садіння дерева, але тоді слід вийняти з ями землю і дуже ретельно перемішати з вапном. У вересні ж викорчовують старі й хворі дерева, які використовують як дрова.

У номері:

Щомісячний виробничо-практичний журнал
№ 8, серпень, 1992 р.
Видається з 1989 р.
Київ, видавництво «Нива»

Здано до набору 18.06.92. Підписано до друку 27.07.92.
Формат 60×84$^1/_8$. Папір офсетний № 1. Офсетний друк.
3,72 умовн. друк. арк., 16,74 умовн. фарб.-відб., 7,5 обл.-вид. арк.
Тираж 121043 прим. Зам. 0118208. Ціна 7 крб. 20 коп.

Адреса редакції: 252054, Київ-54, вул. Павлівська, 11-г, тел. 216-05-40.
Відділ листів і реклами — 216-40-25.
Журнальний комплекс видавництва «Преса України»,
252146, Київ-146, вул. Героїв космосу, 6.

7 крб. 20 коп.
Індекс 74142

Біодинамічний календар — передплатникам

Тільки для передплатників журналу «Дім, сад, город» і додатків до нього «Пасіка», «Рибалка», «Наш дім», «Зелений календар» готується біодинамічний календар «Сонце, місяць, зорі і врожай» на 1993 рік. В ньому не тільки буде поданий сам календар, але й рекомендації астрологів, як підготувати його для себе.

Заявки на цей унікальний календар, вказавши номер квитанції на передплату журналу чи додатку до нього, надсилайте за адресою: Київ-54, Павлівська, 11-г, журнал «Дім, сад, город»

Мільйон від пасіки

Так називається книжка, яка незабаром має надійти у продаж (через нестачу паперу обмеженим тиражем). Передплатникам журналу «Дім, сад, город» та його додатків «Пасіка», «Рибалка», «Наш дім» і газети «Зелений календар» її можуть надіслати з редакції «Пасіка».

У книзі описується узагальнений досвід вітчизняних і зарубіжних учених і практиків з рекомендаціями, як від приватної пасіки одержати меду, маточного молочка, бджолиної отрути та іншої продукції бджільництва не менш, як на мільйон карбованців.

А також описуються прилади, які необхідно мати пасічнику для одержання цих продуктів, подаються креслення з рекомендаціями, як у домашніх умовах самому їх виготовити.

Заявки на це самобутнє видання надсилайте в журнал «Пасіка», вказавши номер квитанції на передплату журналу чи додатку до нього за адресою: Київ-54, вул. Павлівська, 11-г, журнал «Пасіка».

ISSN [illegible] Дім, сад, город. 1992.